

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Elina Haiko ja Kaisa Talka

Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksen osaajana
Selvitys sosionomin (AMK) työtehtävistä ja osaamisesta
Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa

Tiivistelmä

Elina Haiko, Kaisa Talka

Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksen osaajana, Selvitys sosionomin (AMK) työtehtävistä ja osaamisesta varhaiskasvatuksessa Lappeenrannassa 59 sivua, 2 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenrata

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2012

Ohjaaja: Lehtori Outi Kokko-Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin sosionomien (AMK) sijoittumisen ja työtehtävien nykytilaa varhaiskasvatuksen työkentällä Lappeenrannassa. Lisäksi selvitettiin, miten koulutuksessa saavutettu varhaiskasvatusosaaminen näyttäytyy työelämässä ja miten koulutusta voitaisiin kehittää vastaamaan nykyistä paremmin työelämän vaatimuksiin. Selvityksen tarkoituksena oli edistää realistista ymmärrystä työtilanteen nykytilasta sekä lisätä työntekijöiden ja koulutuksen tuottajien tietoa sosionomien (AMK) varhaiskasvatusosaamisesta.

Sosionomin (AMK) varhaiskasvatusosaamista hahmottamaan on luotu sosiaalialan varhaiskasvatuskompetenssit, joiden tehtävänä on hahmottaa sosionomin osaamista yliopistokouluttautuneiden lastentarhan opettajien rinnalla. Keväällä 2012 Lappeenrannassa työskenteli lastentarhan opettajan tehtävissä 173,78 henkilöä, joista 46 oli koulutukseltaan sosionomeja (AMK).

Selvitys toteutettiin sähköisen Webropol-kyselyn avulla. Kyselylomake toimitettiin esimieskontakteja hyödyntäen varhaiskasvatuksessa työskenteleville sosionomeille (AMK). Vastauksia saatiin 16 lastentarhanopettajana työskentelevältä sosionomilta (AMK) ja saatu aineisto analysoitiin sekä määrällisin että laadullisin menetelmin. Vastaaamäärän vuoksi tuloksia ei voida yleistää.

Tuloksista ilmenee, että sosionomit (AMK) työskentelevät Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa lastentarhanopettajina sekä määräaikaissä että vakituisissa työsuhteissa. Koulutuksessa saavutettu osaaminen näyttäytyy erityisesti eettisenä, palvelujärjestelmä- ja kriittisenä ja osallistavana yhteiskuntaosaamisena. Koulutukseen puolestaan kaivattiin lisää pedagogiikan, kehityopsykologian ja varhaiskasvatuksen menetelmien opintoja. Sosionomi (AMK)-koulutuksen kehitystarpeena nähtiin myös mahdollisuus esiopetuspätevyyteen. Sosionomin (AMK) ja yliopistossa kouluttautuneiden lastentarhanopettajien työparikäytäntöjen hyödyntämiseen kaivattiin kehitystä työelämässä. Työparina työskentelyn etuihin ja kehittämiseen liittyvä tutkimus olisi tarpeen.

Avainsanat: varhaiskasvatus, sosiaalialan varhaiskasvatuskompetenssit, lastentarhanopettajan kelpoisuus

Abstract

Elina Haiko and Kaisa Talka

Bachelor of Social Services as an expert of early childhood education – A investigation of the competence of Bachelors of Social Services in early childhood education in Lappeenranta, 59 pages, 2 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Bachelor of Social Services

Bachelor's Thesis 2012

Instructor: Outi Kokko-Muhonen, Saimaa University of Applied Sciences

During the past few years there has been a lot of discussion in Finland about the two different degrees that give the qualification to work as a kindergarten teacher. In particular the degree in social services has been under scrutiny. In the spring of 2012, there were 173,78 kindergarten teachers in the Lappeenranta region, of whom 46 had a degree in social services. The Bachelor's degree in Social Services provides certain early childhood education competences. It was the aim of this study to explore the correspondences between the competences acquired within the degree program in social services, and the standards of work in early childhood education practice.

One of the goals of this research was to more closely examine the current situation of the Bachelors of Social Services working as kindergarten teachers in Lappeenranta: how do the early childhood educational competences get realized in practice, and how should the education be developed towards a better correspondence between study and practice. A questionnaire was sent by e-mail to all known Bachelors of Social Services, working in early childhood education in the Lappeenranta area. The responses of the sixteen respondents were analyzed using qualitative and quantitative methods. Typecasting, traditional content analysis, and illustrative figures were used in the analysis process. However, because of the small sample size, the results cannot be generalized.

The results of the study show that Bachelors of Social Services are working typically as kindergarten teachers, in permanent or fixed-term positions. Based on the results of this study, it is concluded that the desired competences for early childhood education may be at least partly achieved during the bachelor-level education in social services. A strong correspondence between competences and practice was observed in the cases of perceived skills and knowledge of the social service system, and perceived ethical competence, for example. The need for further educational development, manifested itself as the respondents' lack of confidence in developmental psychology and pedagogical competence. Based on the findings, it is suggested that further study is required in order to clarify the need for educational development, since the respondents of this study strongly felt that their role in early childhood education was important.

Keywords: Early childhood education, early childhood education competencies in social services, kindergarten teacher qualification

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Varhaiskasvatus.....	7
2.1 Varhaiskasvatustyö	7
2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma	9
2.3 Varhaiskasvatuksen ammattilaiset	10
2.4 Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksessa	12
3 Sosionomin (AMK) osaaminen ja kompetenssit varhaiskasvatuksessa	13
3.1 Lastentarhanopettajan kelpoisuuteen vaadittavien opintojen rakentuminen	13
3.2 Sosionomin (AMK) osaamisvaatimukset varhaiskasvatuksessa	14
3.2.1 Sosiaalialan eettinen osaaminen	15
3.2.2 Asiakastyön osaaminen	16
3.2.3 Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen	16
3.2.4 Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen	17
3.2.5 Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen	17
3.2.6 Johtamisosaaminen	17
4 Sosionomin (AMK) kehittyminen varhaiskasvatuksen ammattilaiseksi	18
4.1 Käytännön ja teorian suhde	18
4.2 Ammatti-identiteetin muodostuminen	19
5 Selvityksen toteuttaminen	22
5.1 Selvityksen tavoitteet ja selvitystehtävät	22
5.2 Selvityksen kohde ja aineistonkeruu	23
5.3 Aineiston analyysi	24
5.3.1 Määrällinen aineiston analysointi	24
5.3.2 Laadullinen aineiston analysointi	25
6 Tulokset	27
6.1 Kyselyyn vastanneiden taustatiedot	27
6.2 Sosionomin (AMK) työhön sijoittumisen nykytila Lappeenrannassa	27
6.3 Koulutuksessa saavutettu osaaminen ja sen vastaaminen työelämän vaatimuksiin	28
6.3.1 Sosiaalialan eettinen osaaminen	28
6.3.2 Asiakastyön osaaminen	29
6.3.3 Palvelujärjestelmäosaaminen	30
6.3.4 Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen	31
6.3.5 Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen	32
6.3.6 Johtamisosaaminen	32
6.4 Koulutuksessa saavutetun osaamisen näyttäytyminen työelämässä	33
6.5 Sosionomi (AMK) koulutuksen kehittäminen	37
7 Johtopäätökset ja pohdinta	41
7.1 Luotettavuus ja eettisyys	47
7.2 Jatkotutkimusaiheet	49
Lähteet	51
Liite 1 - Saatekirje	54
Liite 2 - Kyselylomake	55

1 Johdanto

Eri koulutusten antamasta kelpoisuudesta lastentarhanopettajan työtehtäviin on viime aikoina käyty vilkasta keskustelua eri foorumeilla. Yhtenä keskeisenä seikkana keskusteluissa on noussut esille eri koulutustaustoihin sisältyvien painotuserojen huomioiminen varhaiskasvatukseen sisältyvissä työtehtävissä. Kelpoisuuden lastentarhanopettajan työhön antavat varhaiskasvatuksen kandidaatin ja maisterin tutkinnot sekä sosionomi (AMK) tutkinto, mikäli henkilö on suorittanut koulutuksessaan riittävän määrän varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja. Sen lisäksi lastentarhanopettajana voivat toimia henkilöt, jotka ovat tutkintonimikkeeltään lastentarhanopettajia tai sosiaaliskasvattajia. Vesterisen ym. (2011) mukaan sosionomien (AMK) ja yliopistokouluttautuneiden lastentarhanopettajien erilaisten koulutustaustojen tuottamaa erityisosaamista ei ole vielä kyetty riittävästi hyödyntämään varhaiskasvatuksen käytännöissä.

Tämän opinnäytetyön tavoitteen kannalta on keskeistä selvittää Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa toimivien sosionomien (AMK) työhön sijoittumista ja työtehtäviä. Työn tarkoituksena on lisäksi hahmottaa sosionomin (AMK) paikkaa ja roolia alueen varhaiskasvatuksessa ja kartoittaa sosionomien työhön sijoittumisen nykytilaa Lappeenrannassa. Lisäksi työssä pyritään selvittämään, miten sosionomikoulutuksessa saavutettu osaaminen (kompetenssit) näyttäytyy työssä varhaiskasvatuskentällä ja miten koulutusta voitaisiin kehittää vastaamaan paremmin työelämän vaatimuksia.

Selvitystyö tehdään Webropol kyselynä, joka toimitettiin päiväkotien johtajien ja perhepäivähoidon ohjaajien välityksellä Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa työskenteleville sosionomeille (AMK) keväällä 2012. Kyselyllä selvitetään sosionomien työelämäänsä sijoittumista, koulutuksessa saavutetun osaamisen ja työelämän vaatimusten vastaavuutta sekä koulutuksen kehittämisideoita. Saimaan ammattikorkeakoulussa on aiemmin tehty vastaava työ sosionomien (AMK) työtehtävistä ja osaamisesta vanhustyössä. Samankaltaista selvitystyötä tehdään parhaillaan myös koskien lastensuojelutyötä. Näiden kaikkien

opinnäytetöiden yhteisenä tavoitteena on sosionomien (AMK) tämänhetkisen työtilanteen kartoittaminen sekä koulutuksen sisällöllinen kehittäminen.

Pian työelämään astuvien sosionomiopiskelijoiden (AMK) kannalta on olennaista tietää, mikä on työllistymisen ja työhön sijoittumisen tilanne muihin varhaiskasvatuksen ammattilaisiin nähden. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia Ry:n mukaan tällä hetkellä lastentarhanopettajan tehtävissä työskentelee Suomessa yhteensä noin 13 800 henkilöä (THL, 2011). Sosionomien (AMK) osuus tästä joukosta on noin 3800 lastentarhanopettajaa, mutta samaan ryhmään luetaan myös aiemman sosiaalikasvattajan tutkinnon suorittaneet. Lappeenrannassa työskenteli keväällä 2012 yhteensä 173,78 lastentarhanopettajaa, joista 46 (26,5 %) oli sosionomeja (AMK) (Lappeenrannan kasvatus- ja opetustoimi, 2012).

Nurme ja Räisänen (2011) ovat selvittäneet vastavalmistuneiden sosiaalialan ammattilasten urapolkuja sekä sosionomien (AMK) tyytyväisyyttä ammattiinsa lastentarhanopettajana. Vastanneista 56 % oli täysin tai jossain määrin samaa mieltä näkemyksestä, jonka mukaan lastentarhanopettajan työtä arvostetaan nyky-yhteiskunnassa. Lisäksi 47% vastaajista koki olevansa tyytyväisiä suorittamaansa tutkintoon ja alavalintaan. Samanaikaisesti kuitenkin 45% vastanneista lastentarhanopettajana työskentelevistä sosionomeista (AMK) harkitsi työpaikan vaihtoa.

Työn alussa tarkastellaan varhaiskasvatuksen ja päivähoidon yleistä kasvatuksellista tehtävää, suomalaista varhaiskasvatustyötä sekä varhaiskasvatuksen moniammatillista työyhteisöä. Tämän jälkeen työssä kuvataan tarkemmin lastentarhanopettajien kelpoisuuteen vaadittavien opintojen ja osaamisen rakentumista sosionomi- (AMK) -koulutuksessa. Keskeistä työssä on empiirisen selvitystyön toteuttaminen, jossa saatuja tuloksia pyritään vertaamaan aiempiin, samankaltaisiin selvityksiin ja muihin tutkimuksiin. Tärkeää on myös tutkimusprosessin eettisyys ja luotettavuus sekä jatkon tutkimusaiheiden esiin nostaminen.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on lapsen eri elinympäristöissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta (THL 2005). Se on myös osa palvelujärjestelmää, joka kuuluu lapsen oikeuksiin ja vanhempien oikeuteen saada lapsillensa päivähoitopaikka. Päivähoidon ensisijainen tehtävä on tukea lasten koteja kasvatustehtävässä, ja yhdessä niiden kanssa, edistää lapsen tasapainoista kehitystä. (Keskinen & Virjonen 2004, 14.)

Päivähoidolla on omat tavoitteelliset kasvatustehtävänsä, joita eri toimijat toteuttavat yhteistyössä. Päivähoidon tehtävänä on tarjota lapselle suotuisa kasvuympäristö ja kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa takaamalla lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet. Lisäksi varhaiskasvatuksella tuetaan vanhempien kasvatustyötä edistämällä lapsen persoonallista ja tasapainoista kehitystä. Varhaiskasvatuksen tehtäviin kuuluu lisäksi tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta sekä edistää lapsen kasvua yhteisvastuuseen, rauhaan ja elinympäristöjen vaalimiseen. (Järvinen ym. 2009, 90.)

Suomalainen varhaiskasvatus pohjautuu päivähoitolakiin (36/1973), joka on osana rakentamassa suomalaisen yhteiskunnan sosiaaliturvaa. Laki lasten päivähoidosta velvoittaa kuntaa järjestämään päivähoitoa sen eri muodoissa. (Järvinen ym. 2009, 90-91). Päivähoitolaki on asetettu vuonna 1973, jonka jälkeen palvelutarve on ajan saatossa muuttunut ja järjestelmä odottaa uudistusta. Odotettavissa on myös uusi varhaiskasvatustilaki (Järvinen ym., 2009, 90-91).

2.1 Varhaiskasvatustyö

Varhaiskasvatusta toteutetaan eri päivähoidon muodoissa, joita ovat päiväkotihoido, perhepäivähoito, esiopetus, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä avoin varhaiskasvatus, kuten avoin päiväkotitoiminta. (Sosiaaliportti, 2012). Lisäksi varhaiskasvatusta toteutetaan ryhmäperhepäivähoitona, vuorohoitona ja leikkitoimintana (Järvinen ym., 2009, 99). Päivähoidon järjestäjät voivat olla joko kunnallisia tai yksityisiä toimijoita.

Lappeenrannassa toimii 23 kunnallista ja viisi yksityistä päiväkotia sekä kolme avointa päiväkotia tai leikkikerhoa (Lappeenrannan kaupunki 2012).

Suomalaisessa päivähoidossa lapsiryhmän koko ja henkilöstön määrä riippuu suhdeluvusta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa Varhaiskasvatuksen uudistuksen linjauksia (2009, 35-36) on määritelty lasten ja henkilöstön määrät päivähoidossa. Määrät perustuvat nykyisen päivähoitoasetuksen kuudenteen pykälään. Asetuksen mukaan enintään seitsemää kolme vuotta täyttäneitä lasta kohden, ryhmässä tulee olla vähintään yksi sosiaalihuollon ammattilaisten kelpoisuusehdot täyttävä henkilö. Alle kolmevuotiailla vastaava lukumäärä on neljä lasta.

Ennen 1960-lukua päiväkodeissa toimintaa toteutettiin perinteisesti behavioristisen oppimiskäsityksen periaatteita mukaillen. Kun käsitykset oppimisesta monipuolistuivat alan tutkimuksen kasvettua, heräsi varhaiskasvatuksessa keskustelu siitä, tulisiko toimintaa jollakin tavoin kehittää. Eriävät mielipiteet pedagogisen ja hoidollisen kasvatuksen tärkeyden välillä nostivat esille myös keskustelun eri ammattilaisten pätevyyksistä ja tehtävistä. Matka on ollut pitkä, mutta nykyään näiden kahden asian nähdään enemmänkin nivoutuvan yhteen kuin olevan erillään toisistaan. Sekä hoidollista että pedagogista osaamista tarvitaan. Edelleen käydään keskustelua näiden kahden osa-alueen painottumisesta varhaiskasvatustyössä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 12.)

Tämän päivän varhaiskasvatustyössä keskeisiä käsitteitä ovat lapsilähtöisyys ja kasvatuskumppanuus. Käsitteet esiintyvät varhaiskasvatussuunnitelmissa sekä varhaiskasvatuksen toimintaperiaatteissa. Hurjala ym. esittävät (2011, 44), että jo suunnitelmia laadittaessa lähtökohtana tulisi olla lapsen osallisuus mahdollisuuksien mukaan, jolloin sisällöt ja teemat lähtisivät lasten omista kiinnostuksen kohteista. Hyvän päivähoidon perustana on vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, jossa yhteisenä tavoitteena on lapsen kasvuprosessin kannattelu. (Hurjala & Turja 2011, 86). Kasvatuskumppanuus on vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedon ja tuen jakamista, jossa ammattilaisuuteen perustuva tieto ja vanhempien oman lapsen asiantuntijuus yhdistyvät.

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen asioita käsittelevän valtioneuvoston periaatepäätöksellä vuosina 2002- 2003 laadittiin valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, josta julkaistiin uusi painos vuonna 2005 (THL 2005). Valtakunnallisella varhaiskasvatussuunnitelmalla ohjataan varhaiskasvatuksen yhdenmukaista toteuttamista ja kehittämistä maanlaajuisesti. Se asettaa tietyt raamit, joiden puitteissa kunnassa ja toimintayksiköissä palvelut muokataan ja konkretisoidaan sitä koskevien perheiden tarpeita vastaaviksi. Valtakunnallisessa suunnitelmassa määritellään varhaiskasvatuksen arvopohja ja kasvatustehtävät, sekä toteuttamisen ympäristöt ja orientaatiot. Lisäksi suunnitelmassa esitetään toteuttajat ja muut osallistujat sekä erityisosa-alueet, kuten erityinen tuki ja vaihtoehtoiset pedagogiikat. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma asettaa tietyt ehdot myös kehittämis- ja tutkimustyölle. (THL 2005.)

Kunnat ovat velvoitettuja tekemään omat varhaiskasvatussuunnitelmansa. Jokainen toimintayksikkö laatii oman varhaiskasvatussuunnitelmansa kunnan suunnitelmaa mukaillen. Yksikkökohtaisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin sisältyvät muun muassa varhaiskasvatuksen orientaatioalueet. Orientaatioalueita ovat musiikki-, liikunta-, taide- ja mediakasvatus sekä esimerkiksi leikki, joka on lapselle ominainen tapa toimia ja oppia. Suunnitelman erityisiä osa-alueita ovat erityisvarhaiskasvatus, eri kieli- ja kulttuuritaustaisten huomioiminen sekä vanhempien kanssa toteutuva kasvatuskumppanuus. (Lappeenrannan kaupunki 2010.)

Lappeenrannassa monikulttuurisuus on näkyvä ilmiö ja suunnitelmassa esitelty toimintaperiaate on seuraava:

Varhaiskasvatus järjestetään tavallisesti siten, että lapsi kuuluu lapsiryhmään ja hänen sosiaalisia kontaktejaan ryhmässä tuetaan. Varhaiskasvatuksen toteutuksessa edellytetään hyvää kulttuurista ymmärrystä, jotta erilaisten perheiden lasten tarpeita ja vanhempien kasvatukselle asettamia tavoitteita voidaan käsitellä henkilöstön ja vanhempien kesken tasavertaisesti ja

vastavuoroisesti. Vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä.” (Lappeenrannan kaupunki 2010.)

Päivähoidossa jokaiselle lapselle on tehtävä oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Jokaisen yksilöllisen suunnitelman ensisijaisena tavoitteena on lisätä lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Hyvinvointiin pohjautuu koko lapsen viihtyminen, oppiminen ja kehitys. (THL 2005). Erityisen tärkeäksi henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman merkitys nousee, jos lapsi tarvitsee kehityksessään erityistä tukea. Henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman avulla voidaan vastata paremmin lapsen ja perheen tarpeisiin sekä tarjota heille heidän tarvitsemansa palvelut.

2.3 Varhaiskasvatuksen ammattilaiset

Varhaiskasvatuksen työryhmä päiväkodeissa koostuu moniammatillisesta kasvattajayhteisöstä, johon kuuluu muun muassa eri koulutustaustaisia lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia sekä erityislastentarhanopettajia. Sen lisäksi päiväkotitekee jatkuvasti yhteistyötä eri tahojen, esimerkiksi neuvolan, koulun sekä eri asiantuntijoiden, kuten erilaisten terapeuttien kanssa. (Kaminen & Pakkala 2007, 27; Järvinen ym. 2009, 95.)

Lastenhoitajan ja lastentarhaopettajan tehtävissä toimivat henkilöt osallistuvat yhdessä kaikkeen päivähoidon arkeen sisältyvään toimintaan. Päivittäiset tehtävät, kuten ohjaaminen, kasvatus ja yhteistyö vanhempien kanssa, eivät eroa eri ammattilaisten välillä. Tehtävät eroavat toisistaan siten, että hoitajien työ painottuu lastentarhanopettajien työtä enemmän lasten hoitoon, kasvattamiseen ja ohjaamiseen. Pääosin hoitajat ovat lähihoitajan, lastenohjaajan, päivähoitajan tai entisen lastenhoitajan koulutuksen saaneita. Koulutus ammatillisessa oppilaitoksessa kestää 2-4 vuotta, jonka jälkeen hoitajat voivat työskennellä kaikissa päivähoidon toteuttamisen muodoissa. (Järvinen ym. 2009, 95.)

Lastentarhanopettajat vastaavat ryhmän opetuksen ja toiminnan suunnittelusta ja heille kuuluu siten ryhmän pedagoginen vastuu (Järvinen ym. 2009, 95). Perinteinen koulutus lastentarhanopettajan ammattiin on yliopistopohjainen 3-5 vuotta kestävä koulutus. Lastentarhanopettajana voi toimia sekä alemman

(kandidaatti) että ylemmän (maisteri) kasvatustieteiden korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö. Lisäksi varhaiskasvatuksessa toimii työntekijöitä entisellä lastentarhanopettajan tutkintonimikkeellä.

Valtioneuvoston asetuksen (2005/608) mukaan lastentarhanopettajaksi kelpoinen on myös sosionomi (AMK), mikäli opintoihin on sisältynyt vähintään 60 opintopistettä varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja. Johtamistehtävissä toimiakseen työntekijältä edellytetään edellä mainittujen vaatimusten lisäksi riittävä johtamistaito ja siihen liittyvät opinnot. (Mäkinen ym. 2009, 96.) Lastentarhanopettajan tehtävissä työskentelee myös aiemman sosiaalikasvattajan koulutuksen saaneita henkilöitä, joiden koulutus on rinnastettavissa nykyiseen sosionomin (AMK) koulutukseen.

Sosionomi (AMK)-opintoihin ei sisälly yhtä laajasti esimerkiksi pedagogisia tai kehityspsykologisia opintoja kuin yliopistojen koulutusohjelmissa, mutta sosionomien (AMK) osaamisessa painottuvat puolestaan esimerkiksi sosiaalipedagoginen osaaminen ja palvelujärjestelmän tuntemus (Järvinen ym. 2009, 95). Yliopistossa kouluttautuneiden lastentarhanopettajien varhaiskasvatusosaamisessa korostuu kiinteämmin lapseen kohdistuva kasvatustyö, kun taas sosionomikoulutuksen tarjoaman osaamisen katsotaan korostavan perheen kanssa käytävää kasvatustyötä sekä moniammatillisen yhteistyön merkitystä. (Happo 2008, 105.)

Varhaiskasvatuksen moniammatilliseen tiimityöhön voidaan liittää käsite ”jaettu asiantuntijuus”, jolla tarkoitetaan eri varhaiskasvatuksen ammattilaisten yhteen tuomaa pedagogista, sosiaalipedagogista ja hoidollista osaamista. Yhdessä työskennellessään näiden osa-alueiden ammattilaiset toteuttavat monipuolista ja asiantuntevaa varhaiskasvatusta, jossa jokainen tuo oman panoksensa täydentämään muiden tuomaa osaamista. ”Jaetun asiantuntijuuden” haasteena on oman osaamisen ja ammatti-identiteetin tunnistaminen, ja sen esiintuominen työryhmässä (Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan varhaiskasvatustyöryhmä 2011.)

2.4 Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Ranteen (2002) ja Hämäläisen (1997) mukaan sosiaalipedagogiikan perusajatus oli alkujaan ihmisten auttamisessa jälleen osallisiksi yhteisöllisyyteen (Ranne, ym. 2005, 29.) Kurki sen sijaan määrittelee käsitettä eri puolilla maailmaa käytettävien merkitysten kautta (Karila ym. 2001, 112, 116.) Pohjoismaissa sosiaalipedagogiikan määritelmään liitetään usein tanskalaisen Madsenin kukkamalli, jossa käsitteen mukainen ammattipätevyys jaotellaan neljään alueeseen: tuottavaan, reflektiiviseen, ilmaisulliseen ja kommunikatiiviseen pätevyyteen. Sosiaalialan opinnoissa sosiaalipedagogiset opinnot valmentavat tulevia ammattilaisia erityisesti monipuolisiin vuorovaikutustaitoihin ja sekä yksilön että ryhmän sosiaalisten ympäristöjen arvioimiseen. (Ranne ym. 2005, 34-35). Näin ollen sosiaalipedagogiset opinnot tarjoavat sosionomille (AMK) erityistä ammattitaitoa erilaisten yksilöiden ja ryhmien kanssa työskentelyyn myös varhaiskasvatuksessa.

Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan varhaiskasvatustyöryhmä on avannut sosiaalipedagogiikkaa kasvatuksellisenä orientaationa, joka toimii kasvattajalle kehyksenä siitä, millaisia kokemuksia lapselle tulisi tarjota. Sosiaalipedagogiikka on Nivalan (2008) mukaan sosiaalisesta näkökulmasta tapahtuvaa kasvatusta, jonka tärkein tehtävä on lapsen tukeminen osaksi omaa yhteisöään ja yhteiskuntaa. Sen päämääränä on tukea osallisuutta syrjäytymistä ehkäisevänä voimana. (Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan varhaiskasvatustyöryhmä 2011.)

Kasvatustyölle voidaan määrittää kaksi tavoitetta, jotka ovat yksilön sosialisointin tukeminen sekä sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäiseminen ja hyvinvoinnista huolehtiminen (Karila, ym. 2001, 132). Ammattilaisilta tämä vaatii erilaisten toimintatapojen ja arvomaailmojen ymmärtämistä ja arvostamista niin yksilöllisellä kuin koko perheen tasolla. Yksilöllisen kohtaamisen myötä ammattilainen kykenee tukemaan jokaisen yksilön omaa arvokasta tapaa olla aktiivisesti osallisena yhteiskunnassa. Sosionomille (AMK) se on ominainen tapa tehdä työtä varhaiskasvatuksessa.

Sosionomien (AMK) opinnoissa menetelmällisessä osaamisessa olennaisessa asemassa on luovien ja toiminnallisten menetelmien tuntemus, jossa korostuu sosiaalipedagoginen työote. Sosiaalipedagogiikan pyrkimyksenä on korostaa ryhmän ja asiakkaiden omia voimavaroja sekä aktiivisuutta. Sosiaalipedagogiikkaan kuuluu keskeisesti ryhmän sisäinen aktivoiminen, joka on ohjaajan tärkein tehtävä. Lisäksi opinnoissa korostetaan kokemuksellista ja tekemisen kautta oppimista.

3 Sosionomin (AMK) osaaminen ja kompetenssit varhaiskasvatuksessa

3.1 Lastentarhanopettajan kelpoisuuteen vaadittavien opintojen rakentuminen

Kaikkia ammattikorkeakoulun sosionomitutkintoja yhdistää 210 opintopisteen laajuus, joka muodostuu perusopinnoista, ammattiopinnoista ja harjoitteluista sekä opinnäytetyöstä. Koulukohtaiset opetussuunnitelmat ja opintojaksot puolestaan eroavat toisistaan. (Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan varhaiskasvatustyöryhmä, 2011, 1-3)

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla lastentarhanopettajan kelpoisuusvaatimuksena ovat vähintään 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot. Sosionomi (AMK) koulutuksessa opinnot sisältävät teoriaopintoja, harjoittelujaksoja sekä opinnäytetyön, joka liittyy varhaiskasvatuksen ja/tai sosiaalipedagogiikan sisältöalueisiin. Opintojen sisältöjen suositusten taustalla on varmistuminen sekä tiedollisesta että käytännöllisestä varhaiskasvatusosaamisesta. (Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan varhaiskasvatustyöryhmä, 2011, 3.)

Suosituksen mukaan teoreettisten opintojen laajuus on 25-30 opintopistettä, ja ne sisältävät varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogisten opintojen lisäksi myös teoriaopintoja kehityspsykologiasta, lastensuojelusta ja perhetyöstä, varhaiserityiskasvatuksesta, varhaiskasvatukseen liittyvistä

yhteiskuntatieteellisistä teoriaopinnoista, varhaiskasvatuksen asiantuntijuuteen ja kehittämiseen liittyvistä teoriaopinnoista sekä luovista ja toiminnallisista menetelmistä. (Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan varhaiskasvatustyöryhmä, 2011, 3.)

Suositukseen kuuluu myös lastentarhanopettajan tehtävissä pedagoginen harjoittelu, joka on laajuudeltaan vähintään 10-30 opintopistettä. Harjoitteluissa opiskelijan tulee osallistua lapsiryhmän toiminnan suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja kehittämiseen. Harjoittelussa opiskelija organisoii toimintaa sekä itsenäisesti että yhdessä työyhteisön kanssa. Lisäksi opiskelija osallistuu myös moniammatillisen tiimin työskentelyyn ja yhteistyöhön perheiden kanssa sekä perehtyy päivähoiton ja varhaiskasvatuksen yhteistyötahoihin. (Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan varhaiskasvatustyöryhmä, 2011, 3.)

Suosituksen mukaan 15 opintopisteen laajuisessa opinnäytetyössä opiskelija syventää tietämystään varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan sisältöalueilla. Aiheeltaan opinnäytetyön tulee käsitellä yleensä varhaiskasvatusta tai kuvastaa lapsuutta, vanhemmuutta sekä perhettä. (Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan varhaiskasvatustyöryhmä, 2011, 4.)

3.2 Sosionomin (AMK) osaamisvaatimukset varhaiskasvatuksessa

Sosionomin ydinosaaminen on määritelty yhtenäiseksi kaikissa ammattikorkeakouluissa. Työntekijän valmiuksia ja taitoja jäsentämään luotiin ammattikorkeakoulujen yhteistyönä vuonna 2005, ja uudistettiin 2010, valtakunnalliset sosiaalialan koulutusohjelman kompetenssit (Sosiaaliportti 2012). Uudistus mahdollisti ydinosaamisen yhtenäisen määrittelyn kaikissa maamme ammattikorkeakouluissa, sallien kuitenkin erilaiset painotukset suuntautumisvaihtoehtojen ja erityisosaamisen välillä. (Sosiaaliportti, 2012).

Kompetenssilla tarkoitetaan yksilön tai yhteisön potentiaalista kykyä ja valmiutta selviytyä menestyksekkäästi erilaisista tilanteista jonkin tahon asettamien kriteerien mukaan (Mäkinen ym.2009, 17). Kompetenssien tarkoituksena on toisaalta vastata ammattiryhmälle asetettuihin osaamisvaatimuksiin (Uusitalo 2005, 48) sekä tehdä sosionomin (AMK) ydinosaaminen näkyväksi. Uusitalon

mukaan (2005, 42-43) kompetensseilla viitataan tehtävä-, tilanne- ja kontekstisidonnaisesti yksilön ominaisuuksiin ja osaamiseen työssä.

Sosiaalialan varhaiskasvatuskompetenssit on laadittu siten, että ne ovat linjassa yliopistossa kouluttautuneiden lastentarhanopettajien kompetenssien kanssa. Sekä sosiaalialan omissa että yliopistokoulutusten varhaiskasvatuskompetensseissa on esillä koulutusten erityinen varhaiskasvatusosaaminen. (Happo 2008, 105).

Sosionomin (AMK) kompetenssit on jaettu kuuteen osa-alueeseen, joiden pohjalta on laadittu erilliset varhaiskasvatuskompetenssit erityisten työkentän osaamisalueiden hahmottamiseksi. Kompetensseja ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyöosaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen. (Sosiaaliportti 2012.)

3.2.1 Sosiaalialan eettinen osaaminen

Päivähoitolaki velvoittaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia lapsen ikää ja tarpeita vastaavaan eettiseen kasvatukseen (Päivähoitolaki 25.3.1983/304). Sosionomi (AMK) kykenee toiminnassaan ottamaan huomioon eettisen kasvatuksen sekä toiminnan periaatteet.

Sosionomi (AMK) kykenee ottamaan huomioon jokaisen ainutkertaisuuden (Mäkinen ym. 2009, 18) sekä työskentelemään täysivaltaisena työyhteisön jäsenenä kyeten sekä antamaan että vastaan ottamaan rakentavaa palautetta myös tilanteissa, jotka sisältävät mahdollisia arvoriistiriitoja. Sosionomilla (AMK) on herkkyyttä ja taitoja tunnistaa eettisiä ongelmia työssään soveltaen varhaiskasvatustyötä ohjaavia eettisiä periaatteita. Eettinen osaaminen pitää myös sisällään perheen huomioimisen. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2011, 1.)

Sosionomi korostaa lapsen ja perheen asemaa ja tekee tarpeet näkyviksi, sitoutuen tasa-arvoiseen työskentelyyn erilaisista olosuhteista tulevien perheiden kanssa. Sosionomilla (AMK) on valmiudet huomioida ja soveltaa tarkoituksenmukaisesti erilaisia arvoja lapsi- ja perhelähtöisessä työssä.

Sosionomi (AMK) ymmärtää myös lapsuuden merkityksen ja ainutkertaisuuden ja tekee työtä lapsilähtöisyyden periaatteita noudattaen. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2011, 1.)

3.2.2 Asiakastyön osaaminen

Sosionomi (AMK) osaa havainnoida ja arvioida sekä lapsen yksilöllisiä että ryhmäkohtaisia tarpeita sekä osaa tukea ja ohjata lapsia kasvun, kehityksen ja oppimisen eri vaiheissa. Sosionomilla (AMK) on myös valmiudet huomioida erityisen tuen tarpeet ryhmässä. Sosionomi (AMK) ymmärtää tasa-arvoisen vuorovaikutuksen merkityksen ja toimii asiakkaiden kanssa vuorovaikutteisesti. Sosionomilla (AMK) on tietoa ja taitoa suunnitella, toteuttaa ja arvioida tavoitteellista ja pedagogisesti kehittävää toimintaa lapsille huomioon ottaen varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet. Leikin tukeminen, edistäminen, sekä tarvittaessa ohjaaminen, kuuluvat myös sosionomin (AMK) osaamiseen. Sosionomi (AMK) ymmärtää ja tukee lasta ja hänen perhettään kasvatuskumppanuuden periaatteita noudattaen. Toiminnassaan sosionomi (AMK) ottaa huomioon lapsen edun ja tunnistaa lapset ja perheet, jotka elävät riskitilanteessa, sekä hyödyntää varhaisen puuttumisen käytäntöjä työssään. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2011, 2.)

3.2.3 Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen

Sosionomilla (AMK) on valmiudet soveltaa päivähoidon, varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun asiakirjoja ja lainsäädäntöä sekä muuta työssä tarvittavaa tietoa huomioiden varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perhetyön tarpeita alueellisella ja kansallisella tasolla. Sosionomi (AMK) kykenee myös arvioimaan ja kehittämään lapsi- ja perhetyön palvelujen mahdollisia muutostarpeita sekä tunnistaa uudenlaisia osaamisalueita ammattityön rajojen ulkopuolella. Sosionomi (AMK) on sisäistänyt verkostotyön merkityksen ja toteuttaa työtään periaatteita noudattaen. Sosionomilla (AMK) on valmiudet kehittää lapsi- ja perhetyön palveluohjausta yhteistyössä eri ammattiryhmien kanssa (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto, 2011, 3). Sosionomilla (AMK) on lisäksi taidot suunnata kukin asiakas tarpeen mukaisesti palveluihin ja koota palvelukokonaisuus asiakaskohtaisesti (Mäkinen ym. 2009, 19).

3.2.4 Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen

Sosionomi (AMK) tiedostaa ja soveltaa työssään lapsi- ja perhepoliittisia periaatteita sekä osaa hyödyntää varhaiskasvatuksen ja perhetyön palvelujärjestelmää. Sosionomi (AMK) tunnistaa yhteisölle ominaisia piirteitä ja tuntee lasten kulttuurin, ja hyödyntää osaamista toiminnassaan. Sosionomi (AMK) edistää lapsen ja vanhempien osallisuutta ja kuulluksi tulemistä erilaisissa ympäristöissä tukemalla lasta ja perhettä tuomaan mielipiteitään julki. Sosionomi (AMK) edistää lapsen oikeuksien toteutumista ja hyvää elämää yhteiskunnallisella tasolla. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2011, 4.)

3.2.5 Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen

Työssään sosionomi (AMK) arvioi ja kehittää varhaiskasvatuksen menetelmiä ja käytäntöjä sekä kykenee tekemään soveltavaa tutkimusta varhaiskasvatuksen ja perhetyön työkentillä, soveltamalla ja hyödyntämällä saatuja tuloksia myös käytännössä. Sosionomi (AMK) osallistuu työssään varhaiskasvatuksen alueelliseen kehitystyöhön ja vaikuttaa koulutuksen kehittämiseen. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2011, 5.)

3.2.6 Johtamisosaaminen

Sosionomi (AMK) on sisäistänyt tutkivan ja refleктоivan työtavan ja kykenee arvioimaan toimintaansa teoreettista näkökulmista ja löytämään asioille vaihtoehtoisia ajattelu- ja lähestymistapoja (Mäkinen ym. 2009, 19). Sosionomi (AMK) edistää ja mahdollistaa kasvatuskumppanuusperiaatteiden mukaista kasvatusyhteistyötä työyhteisössä, erilaisissa verkostoissa ja vanhempien kanssa työskenneltäessä. Sosionomilla (AMK) on myös valmiudet toimia kasvatusyhteisön lähiesimiehenä. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2011, 6)

4 Sosionomin (AMK) kehittyminen varhaiskasvatuksen ammattilaiseksi

4.1 Käytännön ja teorian suhde

Sosionomi (AMK) –koulutuksen orientaatioperusta on konstruktivistinen. Konstruktivisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen tapahtuu prosessina, ja esimerkiksi sosiaaalialalla tätä toteutetaan pari- tai ryhmätenteissä, joissa ratkaisuja etsitään yhteistyössä keskustelun ja pohdinnan avulla. Olennaista oppimiskäsitykselle on myös oppimisprosessin reflektointi, arviointi ja palautteen antaminen sekä itsenäisesti että ryhmässä. (Ranne ym. 2005, 28-29.) Rautajoki määrittelee keskeisiksi teemoiksi opiskelijan subjektiivisen olemuksen ja kokemuksen sekä prosessoinnin todellisessa työympäristössä (Honkakoski 1995, Rautajoen 2001, 48 mukaan).

Konstruktivistisen suuntauksen takana on kaksisuuntainen tapa lähestyä koulutuksen ja työelämän, sekä teorian ja käytännön välisiä suhteita. Käytäntöä lähestytään teorian pohjalta, ja vastaavasti käytännön kautta saadut kokemukset ovat mukana tuomassa lisäarvoa teoreettiseen ymmärrykseen. (Rautajoki 2001, 43.)

Opiskelija tekee havaintoja ja tulkitsee uutta tietoa vertaamalla sitä aikaisempaan tietoon ja kokemukseensa. Kokemustensa ympärille opiskelija liittää teorial tietoa. Näkemys aktiivisesta oppimisesta korostaa opiskelijan roolia oman työnsä suunnittelijana, kehittäjänä ja arvioijana. Oppimiskäsityksen toteuttamiseen liittyy myös haasteita, sillä taustalla painaa perinteinen, yksilöllisiä suorituksia, vahvaa yleistietoa ja abstraktia ajattelua korostava koulumainen oppiminen. (Rautajoki 2001, 48.)

Kokemuksellinen oppimiskäsitys nostaa esille reflektoinnin merkityksen, joka nähdään yhtenä oppimisprosessin neljästä vaiheesta. Nämä neljä sykliä ovat: kokemus konkreettisella tasolla, reflektiivinen havainnointi, ymmärryksen rakentaminen ja aktiivinen tekeminen. Reflektoinnin tärkeys nousee esille, sillä sen tehtävänä on pitää yllä oppimista toiminnan ja ajatustyön välillä. Reflektointi on aikaisemman kokemuksen havainnointia ja analysointia joko yksin,

vertaisten tai ohjaajan kanssa. Reflektoinnin kautta syntyy jälleen uusia kokemuksia ja oivalluksia, jotka puolestaan mahdollistaa perustan oppimisen syventymiselle myös jatkossa. (Eteläpelto ym. 2007, 180-181.)

Konstruktivistisen näkemyksen mukaan oppiminen on tehokkainta niissä ympäristöissä, joissa opiskeltavia tietoja ja taitoja tulevaisuudessakin hyödynnetään, kuten esimerkiksi työpaikoilla (Zuboff 2000, Rautajoen 2001, 49 mukaan). Työelämässä oppimisessa tärkeänä nähdään juuri tavoitesuuntautuneisuus ja kontekstuaalisuus. Oppimisen tavoitteellinen ja suunnitelmallinen luonne on yhteydessä ammattitaidon oppimisen pitkäjänteisyyteen, jatkuvuuteen ja prosessiluonteisuuteen. Näiden osatekijöiden katsotaan tukevan refleктоivaa asiantuntijuutta, jonka tulisi opintojen jälkeen näkyä myös työelämässä. (Hakonen 2000, Rautajoen 2002, 49 mukaan)

Sosiaalialan opintoihin sisältyy 45-48 opintopisteen laajuisesti työelämässä tapahtuvia harjoittelujaksoja, joiden kautta opiskelija saa laaja-alaisesti lisää ymmärrystä ja kokemusta alalta. Jaksot antavat mahdollisuuden reflektoinnille ja opittujen asioiden soveltamiselle suhteessa teoreettiseen tietoon. Harjoitteluiden kautta opiskelija pääsee muodostamaan henkilökohtaista käyttöteoriaansa löytämällä oman tapansa tehdä työtä sosionomina. (Mäkinen ym. 2009, 55.)

4.2 Ammatti-identiteetin muodostuminen

Ammatti-identiteetin kehittyminen on pitkäkestoinen prosessi, jonka muotoutuminen alkaa jo koulutuksen aikana ja vahvistuu työkokemuksen karttuessa (Uusitalo 2005, 54). Eteläpellon ja Onnismaan (2006, 26) mukaan ammatti-identiteetti on sitä, millaisena työntekijä näkee itsensä suhteessa työhön ja ammatillisuuteen nykyhetkessä sekä kehityksessä tulevaisuudessa. He liittävät ammatti-identiteettiin myös käsitykset siitä, mitä työntekijä pitää työssään tärkeänä, mihin tuntee kuuluvansa ja samaistuvansa. Myös työhön sitoutuminen, ammattia koskevan eettisyyden ja arvomaailman sekä tavoitteiden huomioiminen työssä kertovat ammatti-identiteetistä.

Nykyisin identiteetin katsotaan olevan hajanainen ja elävän tilanteesta toiseen ja rakentuvan suhteessa kokemuksiin, tilanteisiin ja vuorovaikutussuhteisiin. Yhteiskunnan ja työelämän muutosvaatimusten keskellä identiteetin merkitys on saanut osakseen huomiota osittain myös ristiriitaisessa valossa. Työn vaatimukset liittyvät nykyisin vahvasti moniin vakaalle ammatti-identiteetille vastakkaisiin seikkoihin, kuten moniammatillisuuteen, jaettuun asiantuntijuuteen, ammatilliseen liikkuvuuteen sekä elinikäiseen oppimiseen ja jatkuvaan kehittymiseen. (Eteläpelto & Onnismaa 2006, 26.)

Käytännön työ osoittaa, että ammatti-identiteetti, työntekijän käsitys itsestään suhteessa työhön ja ammattiin on yhä aikaisempaa merkityksellisempää. Palkkatyössä korostuu nykyisin yrittäjämäisyys, joka vaatii työntekijältä yksilöllisesti muotoutunutta ammatti-identiteettiä: oman osaamisen ja vahvuuksien tunnistamista, esille tuomista ja markkinointia. (Eteläpelto & Onnismaa 2006, 26.) Eteläpellon ym. (2007, 94) mukaan edellä mainittujen lisäksi palkkatyössä vaaditaan nykyisin jatkuvaa dokumentointia suhteessa omaan osaamiseen, työn tuloksiin ja tavoitteisiin.

Kupila (2007, 54) puolestaan kirjoittaa väitöskirjassaan, *Minäkö asiantuntija*, reflektion merkityksestä identiteetin kehittämisessä. Reflektoinnin kohteena voivat olla esimerkiksi omat henkilökohtaiset ominaisuudet tai aikaisempien vuorovaikutuskokemusten vaikutus nykyisiin käytäntöihin. Hänen mukaansa reflektio voi tukea itseymmärrystä ja identiteetin positiivista rakentumista, jos reflektoinnin kohteena ovat esimerkiksi psykologiset olettamukset, minäkäsitys tai henkilökohtaiset valmiudet. Yksilöllisen lisäksi myös sosiaalinen reflektointi nähdään äärimmäisen tärkeänä, sillä kokemuksista ja merkityksistä keskusteleminen laajentaa näkemysmaailmaa ja antaa mahdollisuuden ymmärtää kasvatusalan ammattilaisten moniammatillisuutta hyvin laaja-alaisesti.

Varhaiskasvatus on tällä hetkellä niin kutsuttujen muutospaineiden alla, joita luovat muun muassa muuttuvat yhteiskunnalliset ja kulttuuriset ajattelutavat, jotka liittyvät lapseen, lapsuuteen ja varhaiskasvatukseen. Nämä muutokset ja uudet ajattelutavat heijastuvat odotuksiin, joihin varhaiskasvatuksen ammattilaisten toiminnan odotetaan vastaavan. Osaltaan muutospaineita

lisäävät myös kysymykset liittyen odotuksiin, millaisia valmiuksia ammatillisen ja akateemisen koulutuksen oletetaan tuottavan. (Karila & Kupila 2010, 9.)

Varhaiskasvatuksen työyhteisöihin ja työntekijöihin uudet odotukset vaikuttavat eri tavoin. Vaikutukset näkyvät sekä arkisessa työnteossa että ammatti-identiteetin rakentumisessa. Työelämän muutoksilla on erilainen vaikutus ammattilaisiin riippuen siitä, missä vaiheessa työura on. Kokeneisiin työntekijöihin uudet haasteet luovat tarvetta muuttaa omaan ammattiinsa ja ammatillisuuteensa liittyviä tulkintoja suhteuttamalla niitä uusiin odotuksiin. Uran alkuvaiheessa olevien työntekijöiden kohdalla puolestaan haasteena nähdään, että ammatti-identiteetti rakentuu niin sanotusti murrosvaiheessa. (Karila & Kupila 2010, 9.)

Työidentiteetit muotoutuvat vuorovaikutuksessa yksilön ja hänen toimintaympäristönsä kanssa, joten on tärkeää tunnistaa, millaisen toimintaympäristön suomalainen päiväkotitarjoaa varhaiskasvatuksen työidentiteetin muotoutumista ajatellen. Karilan ja Kupilan tutkimuksen pohjalta saadut tulokset osoittavat, että nuorten työntekijöiden haasteena nähdään kokemus kiireestä ja työtehtävien moninaisuudesta. Toisaalta pidempään työuralla olleet työntekijät kritisoivat jatkuvien muutosten ja muuttuvien ammatillisuutta koskevien odotusten vaikutusta työhön. Myös epäselvyyden eri ammattiryhmien vastuualueissa katsotaan vaikuttavan osaltaan siihen, millaisena päiväkotitarjoaa työidentiteetin rakentumisympäristönä. Haasteena nähdään myös päiväkodissa olevien lasten taustojen moninaisuus ja kuntien taloudellisten tilanteiden vaikutukset päiväkotien henkilöstöresurssien riittävyyteen. (Karila & Kupila 2010, 34-37.)

5 Selvityksen toteuttaminen

5.1 Selvityksen tavoitteet ja selvitystehtävät

Opinnäytetyön aihe tukee tekijöiden omaa ammatillista kehittymistä, erityisesti sosionomin (AMK) varhaiskasvatuksen erityisosaamisen tiedostamista ja sen hyödyntämisen mahdollisuuksia työelämässä. Työelämätilanteen realistinen ymmärtäminen lisää vaikuttamisen mahdollisuuksia pyrittäessä vahvistamaan sosionomin (AMK) asemaa varhaiskasvatuksen piirissä. Siksi sekä koulutuksen tuottajat että opiskelijat tarvitsevat ajantasaista tietoa siitä, mitkä osaamisen alueet ja opiskeltavat sisältöalueet vastaavat parhaiten työelämän asettamiin vaatimuksiin. Niiden selkiytyessä sekä kouluttajien että opiskelijoiden on helpompaa keskittyä oleellisen osaamisen kasvattamiseen.

Selvityksen tavoitteena on laajentaa tekijöiden sekä muiden lastentarhanopettajan kelpoisuuden suorittavien sosionomien (AMK) tietämystä Lappeenrannan seudun työtilanteesta ja työntekijöiden näkemyksistä liittyen koulutuksen antamiin valmiuksiin sekä vahvuuksiin että mahdollisiin kehittämistarpeisiin. Selvityksen pyrkimyksenä on vahvistaa tulevien sosionomien (AMK) ammatti-identiteettiä lastentarhanopettajan tehtävissä. Selvitystä ohjaavat selvitystehtävät ovat:

1. Millainen on sosionomin (AMK) työhön sijoittumisen nykytila Lappeenrannassa
2. Miten sosionomi (AMK) koulutuksessa saavutettu osaaminen näkyy työelämässä varhaiskasvatuksen työkentällä
3. Miten sosionomien (AMK) koulutusta tulisi kehittää, niin että se vastaisi paremmin varhaiskasvatuksen työelämän vaatimuksiin

5.2 Selvityksen kohde ja aineistonkeruu

Selvitys toteutettiin sähköpostitse lähetettävänä Webropol-kyselynä, joka on yksi survey-tutkimuksen muodoista. Kyselyn etuja ovat laajan vastaajajoukon tavoittaminen sekä mahdollisuus kysyä monia asioita (Hirsijärvi ym. 2010). Kysely osoitettiin Lappeenrannassa varhaiskasvatuksessa työskenteleville sosionomeille (AMK). Koska vastaajien yhteystietoja ei ollut saatavilla sellaisenaan, kyselyn levittämisessä hyödynnettiin varhaiskasvatuksen esimieskontakteja. Kysely toimitettiin aluksi päiväkotien johtajille sekä perhepäivähoidon ohjaajille, joita pyydettiin välittämään se eteenpäin alaisuudessaan työskenteleville sosionomeille (AMK). Sähköisesti toimitettavan kyselyn etuna oli vastanneiden anonyymiyden säilyminen. Tässä mielessä sähköpostitse toimitettava kysely oli myös edullisin ja toimivin vaihtoehto.

Kyselyssä esitetyt kysymykset voidaan jakaa kolmeen pääteemaan: sosionomien työelämään sijoittuminen, koulutuksessa saavutetun osaamisen ja työelämän vaatimusten vastaavuus sekä koulutuksen kehittämisideat. Kysymykset olivat muodoltaan suljettuja ja avoimia. Näin ollen kyselyllä saavutetut tutkimustulokset olivat sekä määrällisiä että laadullisia. Suljettujen kysymysten avulla saatiin tietoa vastaajien taustatiedosta, työtehtävistä sekä varhaiskasvatusosaamiseen liittyvistä näkemyksistä. Avointen kysymysten avulla vastaajat saivat mahdollisuuden esittää monipuolisemmin omia näkemyksiään koulutuksen antamista valmiuksista sekä mahdollisista kehittämistapeista.

Vastausaikaa kyselyyn oli neljä viikkoa, ja 10 päivää ennen ajan päättymistä vastaajia muistutettiin kyselystä jälleen esimieskontakteja hyödyntäen. Kyselyyn vastasi 16 lastentarhanopettajana työskentelevää sosionomia (AMK). Lappeenrannan kasvatus- ja opetustoimen tekemän tilaston mukaan Lappeenrannassa työskenteli keväällä 2012 yhteensä 46 sosionomia (AMK).

5.3 Aineiston analyysi

Selvityksessä yhdistyvät sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen tutkimusote. Koska tutkimusotteet eroavat toisistaan, on mielekasta valita niistä toinen pääasialliseksi tutkimusotteeksi (Metsämuuronen 2006, 134). Tästä työssä pääpaino on kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimusotteessa ja vastaajien omien, subjektiivisten näkemysten esiin saamisessa. Hirsjärven ym. (2010, 224) mukaan kvalitatiivisen tutkimusotteen avulla voidaan tuoda esille tutkittavien omia näkökulmia tutkimuksen kohteena olevista ilmiöistä. Määrällistä aineistonkeruuta hyödynnettiin tässä työssä lastentarhanopettajan tehtävissä toimivien sosionomien (AMK) työtehtäviä ja koulutuksessa hankittua osaamista yleensä kuvaavien piirteiden kartoittamiseen.

5.3.1 Määrällinen aineiston analysointi

Määrällistä tietoa analysoitiin Webropol-ohjelman avulla, ja tulokset oli nähtävissä henkilömäärinä sekä prosentuaalisina osuuksina. Henkilömäärien ja prosentuaalisen jakautumisen myötä tuloksista johdettiin vastaajille yleisiä piirteitä koskien työtä ja koulutusta. Koulutuksen antamia valmiuksia analysoitiin sosiaalialan kuuden varhaiskasvatuksen kompetenssin pohjalta. Kyselyä varten kompetenssit oli pilkottu pienemmiksi osa-alueiksi, joihin liittyvää, koulutuksen aikana hankittua valmiutta vastaajat arvioivat asteikolla 1-5 (1=ei lainkaan, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=paljon ja 5=erittäin paljon).

Vastausten perusteella kullekin kompetenssin osa-alueelle laskettiin keskiarvo, joka kuvastaa vastaajien arviota omasta osaamisestaan. Kunkin kompetenssin lopullinen keskiarvo muodostui osa-alueiden yhteenlasketuista keskiarvoista. Kompetenssien keskiarvot kuvastavat siten asteikolla 1-5 vastaajien arviota siitä, miten hyvin osaamista koettiin koulutuksessa karttuneen.

Tulosten tulkinnan tueksi jokaisesta kompetenssista ja siihen sisältyviin osa-alueisiin liittyvistä vastauksista muodostettiin Webropol-ohjelman avulla kuviot (ks. kuviot 2-7 sivuilla 31-36). Kuviot helpottivat vastaajien antamien arvojen lähempää tarkastelua kunkin kompetenssin sisällä ja niiden välillä. Tulososiossa esillä olevissa kuvioissa eri värit kuvaavat vastaajien antamia arvoja asteikolla 1-5 ja lukumäärät vastaajien jakautumista kunkin arvon kohdalla. Vastaajien

antamien arvojen ja niistä johdettujen keskiarvojen pohjalta ovat hahmotettavissa selkeästi vastaajien hyvinä ja heikkoina kokemat valmiudet.

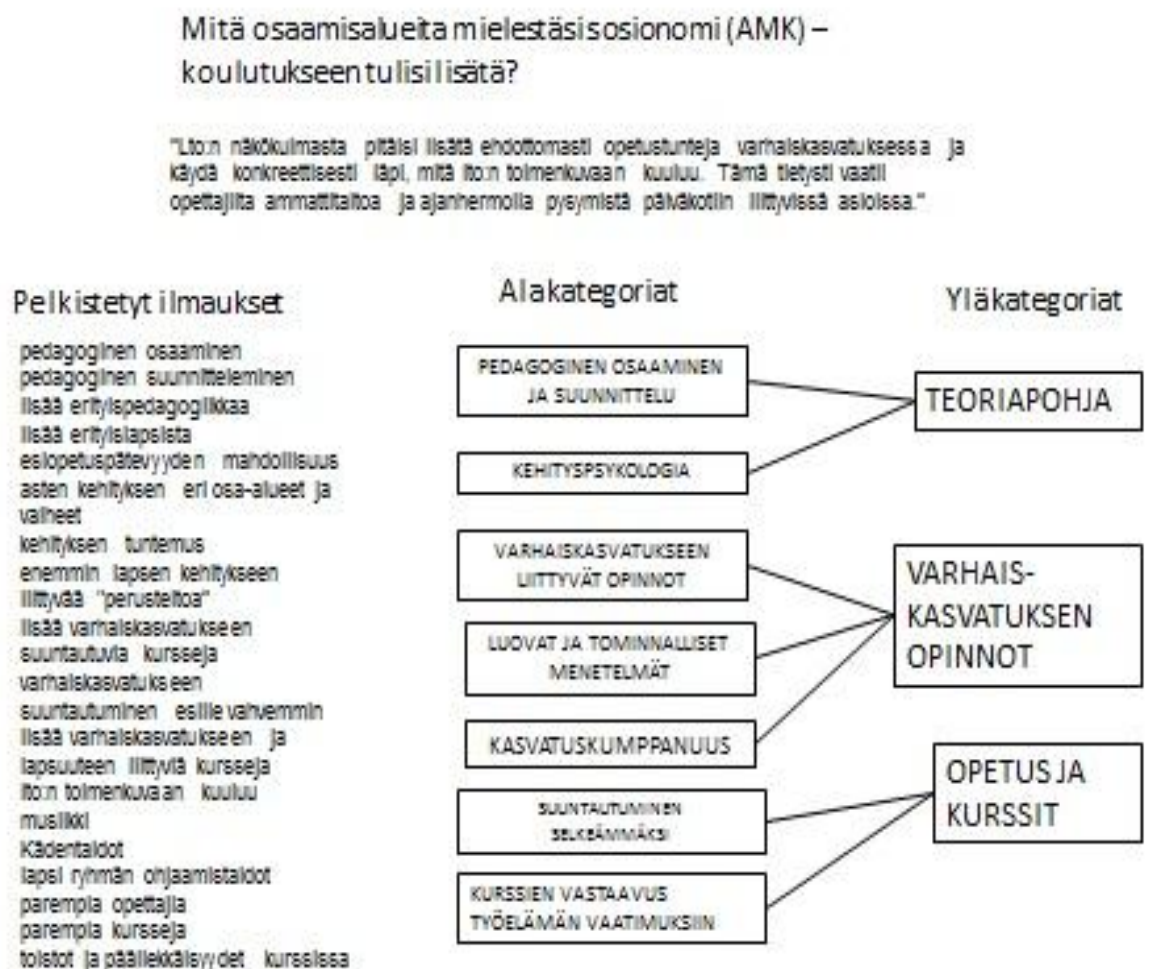
5.3.2 Laadullinen aineiston analysointi

Laadullisessa aineiston analyysissä pyrkimyksenä on usein tutkittavan ilmiön ymmärtäminen ja kuvaaminen (Hirsjärvi ym. 2010, 224). Tässä työssä laadullista aineistoa kerättiin avoimilla kysymyksillä, jotka liittyvät koulutuksessa saavutetun osaamisen kuvaamiseen ja koulutuksen kehittämiseen. Laadullisen analysoinnin välineenä käytettiin perinteisiä sisällön analyysin menetelmiä eli luokittelua ja teemoittelua.

Avoimien kysymysten avulla saatuja vastauksia koskevan sisällön analysointi aloitettiin käymällä läpi vastauksista koostuva aineisto, ja tunnistamalla kuhunkin vastaukseen sisältyviä, laadullisia sisältöjä. Käytännössä kuhunkin kysymykseen saadut vastaukset käsiteltiin toisistaan erillään, ja niissä tunnistetut sisältöilmaukset merkittiin manuaalisesti yksitellen näkyviin alkuperäiseen aineistoon. Seuraavassa vaiheessa ilmaukset pelkistettiin, kunkin ilmauksen keskeistä sisältöä kuvaavaan muotoon, ja koottiin yhteen. Toisin sanoen samaa asiaa kuvaavat pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin ensin niin sanotuiksi alakategorioiksi, jonka jälkeen toisiinsa liittyvistä alakategorioista johdettiin vielä laajempia kokonaisuuksia kattavia yläkategorioita.

Aineiston analysoinnissa muodostetut yläkategoriat kuvastavat tämän selvitystyön keskeisiä tuloksia, eli kyselyssä saatujen vastausten sisältöä ilmaisevia pääteemoja. Avoimien kysymysten avulla saatu tieto syventää myös monivalintakysymyksien kautta hankitun määrällisen tiedon ymmärtämistä.

Kategoriointiin ja teemoitteluun liittyvää prosessia on esitelty kuviossa 1. Kuviossa esitetyt pääteemat kuvastavat tämän työn toiseen ja kolmanteen selvitystehtävään saatujen vastausten keskeisiä sisältöteemoja. Kysymyksen alla on myös käytetty yhtä alkuperäistä vastausesimerkkiä, jonka pohjalta tehdyt päätelmät vastaukseen sisältyvistä ilmauksista ja niiden pohjalta muodostetuista ala- ja yläkategorioista ovat lukijan tarkasteltavissa.

Kuvio 1. Kategoriointi ja teemoittelu analyysiprosessissa

6 Tulokset

6.1 Kyselyyn vastanneiden taustatiedot

Kyselyyn vastanneita oli yhteensä kuusitoista (16). Lappeenrannan kasvatus- ja opetustoimen tilaston (kevät 2012) mukaan Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa työskentelee erilaisissa työsuhteissa 46 sosionomia (AMK), joten kyselyyn vastasi yli kolmasosa (34,8 %) alueella työskentelevistä sosionomeista (AMK).

Kaikki vastaajat ovat naisia, joista yli puolet (56,3 %) oli 29-vuotiaita tai nuorempia. Heistä suurin osa (81,3 %) oli valmistunut vuonna 2007 tai sen jälkeen. Puolet vastanneista olivat valmistuneet Saimaan - tai entiseltä nimeltään Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulusta. Kaikki vastaajat olivat koulutuksensa aikana suorittaneet lastentarhanopettajan kelpoisuuden.

6.2 Sosionomin (AMK) työhön sijoittumisen nykytila Lappeenrannassa

Kaikki 16 vastaajaa työskentelivät lastentarhanopettajina päiväkodeissa. Vakituksessa työsuhteessa vastaajista oli kuusi ja määräaikaaisessa yhdeksän. Osa-aikaaisessa työsuhteessa ei työskennellyt vastaajista kukaan, mutta lyhyitä sijaisuuksia teki yksi henkilö. Vastaajista viisi työskenteli alle 3-vuotiaiden ryhmissä, viisi henkilöä 3-5-vuotiaiden ryhmissä ja kolme esiopetusryhmissä. Kaksi vastaajista työskenteli ryhmissä, joissa ikäjakauma oli muista poikkeava.

Vastaajista yhdeksän työskenteli ryhmässä työparinaan toinen lastentarhanopettaja. Loput seitsemän vastaajaa työskentelivät ryhmänsä ainoana lastentarhanopettajana. Kahden vastaajan työpari oli koulutukseltaan sosionomi (AMK) ja muiden varhaiskasvatuksen kandidaatteja tai ennen vuotta 1995 valmistuneita lastentarhanopettajia.

Suurin osa (n=9) vastaajista oli työskennellyt vain yhdessä varhaiskasvatuksen yksikössä. Kahdessa tai kolmessa yksikössä oli työskennellyt kolme vastaajaa. Sen sijaan neljässä tai sitä useammassa oli työskennellyt neljä vastaajaa. Ennen vuotta 2007 valmistuneista kyselyyn vastanneista kaikki olivat työskennelleet neljässä tai sitä useammassa varhaiskasvatuksen yksikössä.

Vuoden 2007 jälkeen valmistuneista suurin osa (n=9) oli työskennellyt vain yhdessä yksikössä.

6.3 Koulutuksessa saavutettu osaaminen ja sen vastaaminen työelämän vaatimuksiin

Kyselylomakkeessa vastaajia pyydettiin arvioimaan sosionomi (AMK) koulutuksen antamia valmiuksia ja niiden vastaavuutta työelämän vaatimuksiin. Monivalintakysymyksissä vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1-5, miten hyvin he kokivat koulutuksen antaneen valmiuksia seuraavilla osa-alueilla.

Tuloksia on käsitelty myös muodostamalla keskiarvoja vastaajien antamista arvioista, jotta eri sisältöjen vertaaminen keskenään mahdollistuisi. Keskiarvot antavat viitettä esimerkiksi siitä, mihin sisältöihin koulutuksen on koettu antaneen valmiuksia paljon, jossain määrin tai vähän.

6.3.1 Sosiaalialan eettinen osaaminen

Yleisesti vastauksissa koulutuksen antamat eettisen osaamisen valmiudet koettiin hyviksi. Kaikkien vastanneiden antamien arvojen keskiarvoksi tuli jokaisen osa-alueen kohdalla yli neljä. Erityisen vahvaksi koettiin tasa-arvoiseen toimintaan sitoutuminen (erilaisista taustoista tulleiden perheiden kanssa). Vastauksissa oli kuitenkin hajontaa, sillä kahden vastaajan mielestä valmiuksia ei ollut saatu lainkaan tai vähän. Vastausvaihtoehtoja tarkasteltaessa esiin nousi myös 11 vastaajan arvio lapsiperheiden aseman näkyviin tuomisesta. He kokivat saaneensa siihen paljon valmiuksia. Minkään eettisen osaamisen osa-alueen ei koettu jääneen toteutumatta.

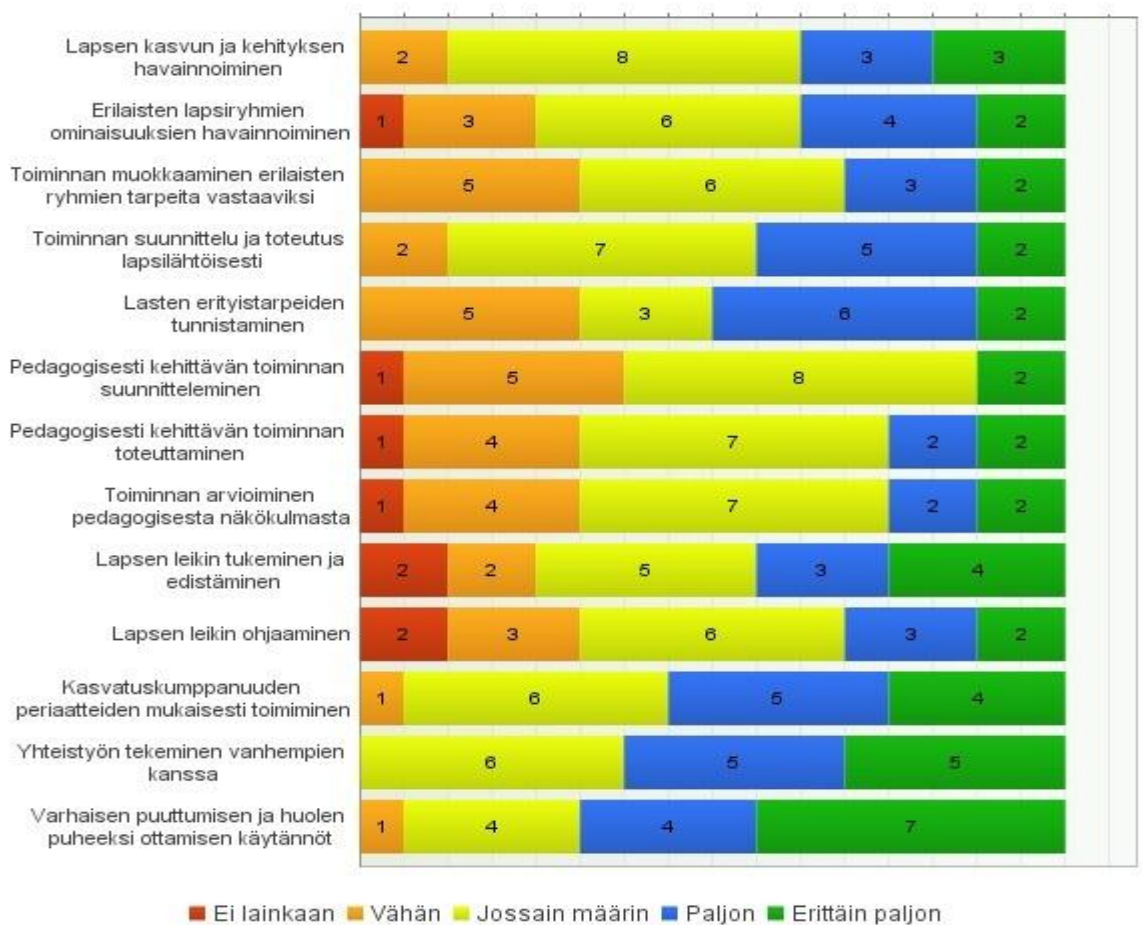
Kuvio 2. Sosiaalialan eettinen osaaminen (vastaajien määrät lukuina, annetut arviot väreinä)

6.3.2 Asiakastyön osaaminen

Koulutuksen antamien asiakastyön osaamisen valmiuksissa oli havaittavissa selkeästi hajontaa kompetenssin eri osa-alueiden välillä, minkä vuoksi vastaajat kokivat saaneensa asiakastyön valmiuksia kokonaisuudessaan keskitasoisesti. Asiakastyön valmiuksien arvioinnissa oli myös tyypillistä, että vastaajat kokivat yksittäiset sisällöt usein melko eri tavoin.

Vahvimmaksi arvioitiin valmiudet varhaisen puuttumisen ja huolen puheeksi ottamisen käytäntöihin. Vähiten valmiuksia vastaajat kokivat saaneensa pedagogisesti kehittävän toiminnan suunnitteluun. Hyvin vahvana koettu osa-alue oli yhteistyö vanhempien kanssa, johon valmiuksia oli saatu tasapuolisesti jossain määrin, paljon tai erittäin paljon.

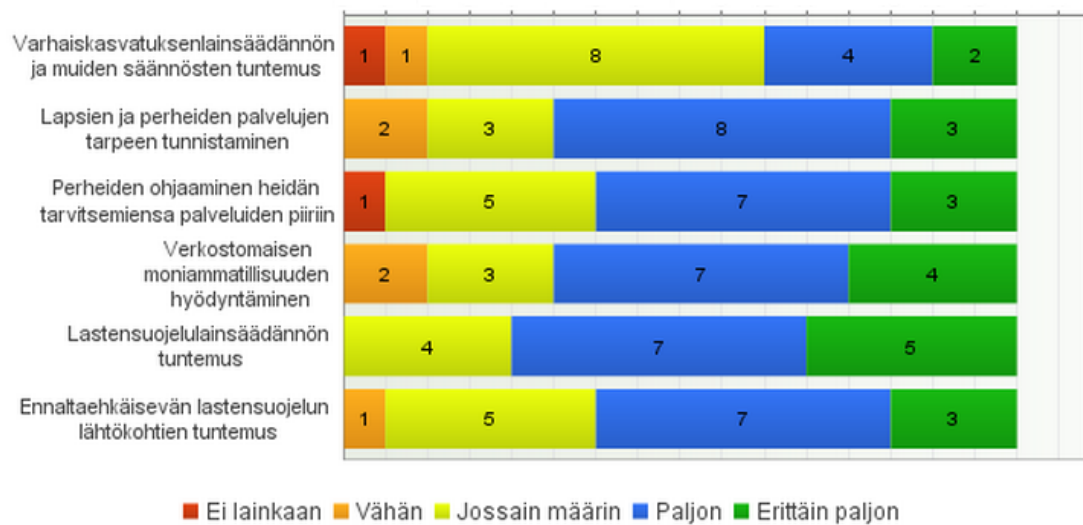
Asiakastyön osaaminen voidaan jakaa sisällöllisesti kahteen teemaan, jotka ovat lasten kanssa työskentely ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. Sisältöjen keskiarvoja verrattaessa havaitaan, että lasten kanssa työskentelyyn liittyvät valmiudet koettiin heikommiksi. Sen sijaan vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät sisältöalueet koettiin vahvempina.

Kuvio 3. Asiakastyön osaaminen (vastaajien määrät lukuina, annetut arviot väreinä)

6.3.3 Palvelujärjestelmäosaaminen

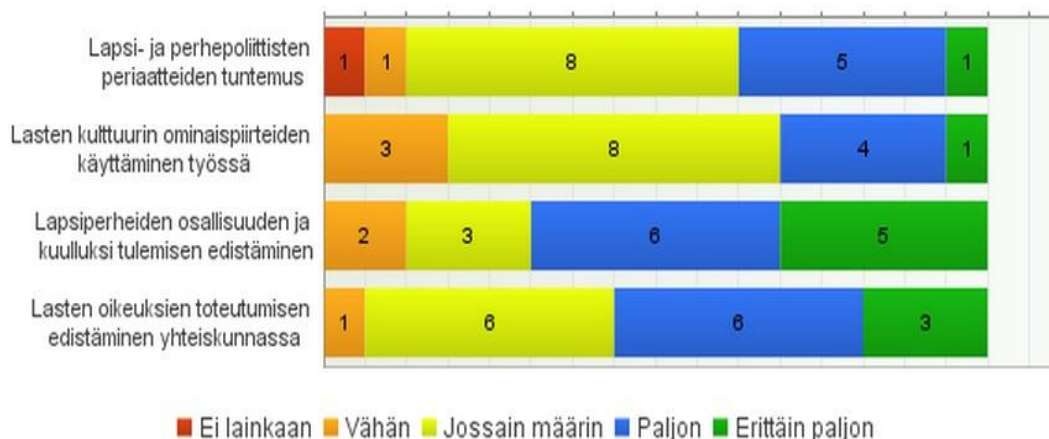
Koulutuksessa saadut palvelujärjestelmäosaamisen valmiudet koettiin pääasiassa hyvinä. Hajontaa esiintyi jonkin verran. Selvästi vahvimmin vastaajat kokivat saaneensa valmiuksia lastensuojelulainsäädännön tuntemukseen. Heikoiten vastaajat arvioivat valmiutensa varhaiskasvatuksen lainsäädännön ja muiden säännösten tuntemuksen osalta. Palvelujen tarpeen ja niiden piiriin ohjaamisen valmiudet arvioitiin lähes yhtä vahvoina. Molemmissa kohdissa kolme vastaajaa koki saaneensa niihin valmiuksia erittäin paljon ja useimmat vastaajat paljon.

Kuvio 4. Palvelujärjestelmäosaaminen (vastaajien määrät lukuina, annetut arviot väreinä)

6.3.4 Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen

Vastaajat kokivat saaneensa valmiuksia kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen keskitasoisesti. Parhaiten valmiuksia oli saatu lapsiperheiden osallisuuden ja kuulluksi tulemisen edistämiseen. Yhteensä 11 vastaajaa koki saaneensa valmiuksia siihen paljon tai erittäin paljon. Vähiten valmiuksia koettiin saadun lasten kulttuurin ominaispiirteiden käyttämiseen työssä.

Kuvio 5. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen (vastaajien määrät lukuina, annetut arviot väreinä)

6.3.5 Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen

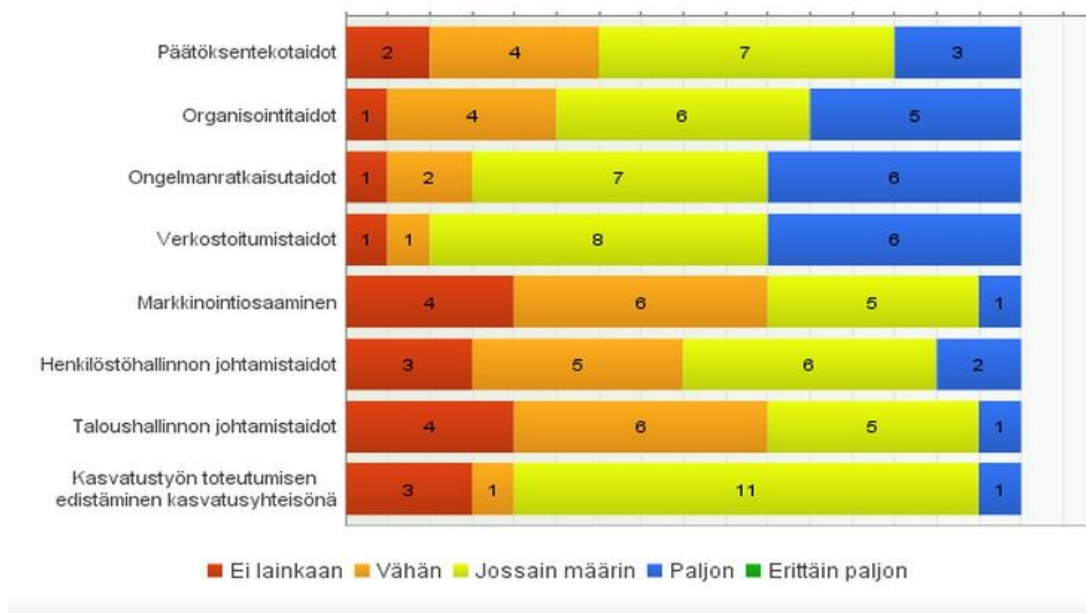
Tutkimuksellisen kehittämisosaamisen valmiudet koettiin muita kompetensseja selvästi heikommiksi. Heikoiten valmiuksia nähtiin karttuneen osa-alueessa, joka koski osallistumista aluekehitystyöhön ja koulutuksen kehittämiseen. Kaksi arvioi, että ei ollut saanut kyseiseen osaamisalueeseen lainkaan valmiuksia. Myös sisältöalue *soveltavan tutkimuksen tekeminen* sai kahdeksalta vastaajalta arvion vähän.

Kuvio 6. Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen (vastaajien määrät lukuina, annetut arviot väreinä)

6.3.6 Johtamisosaaminen

Johtamisosaamiseen liittyi kysymys, toimiko vastaaja esimiestehtävissä. Mikäli vastaaja ei toiminut esimiestehtävissä, häntä pyydettiin arvioimaan koulutuksen antamia valmiuksia omassa tehtävässään toimimisessa. Tyypillinen vastaaja ei toiminut esimiehenä. Johtamisosaamisen kompetenssi arvioitiin kaikista kuudesta kompetenssista heikoimmaksi. Eniten valmiuksia vastaajat kokivat saaneensa ongelmanratkaisu- ja verkostoitumistaitoihin. Molemmissa kohdissa kuusi vastaajaa koki saaneensa valmiuksia niihin paljon. Johtamisosaamista arvioidessaan suurempi määrä, kuin minkään muun osa-alueen kohdalla, vastaajista koki, ettei ollut saanut siihen lainkaan valmiuksia. Kohdissa markkinointiosaaminen ja taloushallinnon johtamistaidot, neljä vastaajaa koki, ettei ollut saanut koulutuksestaan niihin lainkaan valmiuksia.

Kuvio 7. Johtamisosuus (vastaajien määrät lukuina, annetut arviot väreinä)

6.4 Koulutuksessa saavutetun osaamisen näyttäytyminen työelämässä

Avoimissa kysymyksissä vastaajat arvioivat, minkä koulutuksen sisältöalueen he näkevät kaikista tärkeimpänä, missä tehtävissä sosionomi (AMK) koulutuksen tuoma osaaminen näyttäytyy ja onko sosionomin (AMK) koulutus vastannut työelämän vaatimuksiin.

Vastauksista nousi esille, että sosionomikoulutuksen (AMK) opinnot kokonaisuudessaan tukevat lastentarhanopettajan työtehtävissä toimimista. Suuressa osassa vastauksista korostui varhaiskasvatuksen opintokokonaisuuksien tärkeys.

Kokonaisuus sinällään tukee työtä.

Lähes kaikki varhaiskasvatukseen liittyvät asiat joita sosionomikoulutuksesta saa, ovat olleet merkittävässä osassa omaa työtäni.

Hyvin monen vastuksen perusteella myös työharjoitteluilla nähtiin olevan erityisen tärkeä rooli koulutuksen kautta saadussa osaamisessa. Vastausten mukaan sekä pedagoginen harjoittelu että eri harjoittelujaksojen sijoittuminen monipuolisesti eri aloille nähtiin tärkeinä lastentarhanopettajan työtehtävissä.

Harjoittelut! niitä oli paljon ja käytännön kokemus on aina parasta! ei opi työtä lukemalla!

Monessa vastauksessa nousi esille myös lastensuojelun osaamisen merkitys erityisen tärkeänä koulutuksen sisältöalueena. Vastausten mukaan teeman alle lukeutuu muun muassa ennaltaehkäisevä lastensuojelu ja perhetyö. Myös koulutuksen tuottama erityispedagoginen ja sosiaalipedagoginen osaaminen nähtiin hyödyllisinä työelämässä. Vastauksessa oli myös mainittu koulutuksen kautta saadun verkostotyön- ja palveluverkosto-osaamisen positiivinen vaikutus varhaiskasvatusosaamisessa.

Vastaajat nostivat esille oman koulutuksen tuoman osaamisen erityispiirteiksi muun muassa perheiden kanssa tehtävän yhteistyön. Vastaajat havainnollistivat teemaa kasvatuskumppanuuden, perhelähtöisen osaamisen, perheiden hyvinvoinnin ja perhekokonaisuuksien hahmottamisen näkökulmista. Vastauksista nousivat esille myös valmiudet perheiden hyvinvoinnin kokonaisvaltaiseen arviointiin.

Mielestäni eniten kasvatuskumppanuudessa vanhempien kanssa ja sosiaalisten ongelmien tunnistamisessa. Sosionomina kykenee katsomaan asioita paremmin lapsen ja perheen näkökulmasta ja kynnys ottaa vaikeita asioita perheen / lapsen kannalta puheeksi on matalampi ammattiosaamisen myötä.

Vastauksista kävi ilmi, että vastaajat kokivat oman koulutuksensa osaamisen näkyvän tehtävissä, joissa vaaditaan sosiaalista osaamista, kuten vuorovaikutustaitoja ja sosiaalisten ongelmien tunnistamisen valmiuksia.

Kokonaisuuksien hahmottaminen. Tasaarvoisuuden ja suvaitsevuuden ymmärtäminen. Koko perheen huomioiminen. Vuorovaikutustaidot.

Vastaajat arvioivat, että sosionomikoulutus tukee myös muita koulutuksia vahvemmin lastensuojelun osaamista, palveluverkoston tuntemusta ja moniammatillisuutta. Palveluverkosto-osaamisen katsottiin auttavan kokonaisuuksien hahmottamisessa ja palvelujärjestelmän tuntemuksessa sekä asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaisen tilanteen huomioimisessa.

Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö, etenkin ns. harmaan huolen alueella olevat perheet sekä lastensuojelutyönosaaminen, koko perheen hyvinvoinnin tukeminen ja arviointi.

Moniammatillisen yhteistyön ja verkosto-osaamisen alueella. Koulutuksessa on myös hyvä pohja erilaisten perheiden ja lasten tukemiseen eli laaja palveluverkon tuntemus esim. lastensuojelu, vammaistyö, perhetyö jne.

Sosionomi (AMK)- koulutuksen myötä tulleen osaamisen katsottiin myös antavan monipuoliset valmiudet asiakastyön osaamiseen. Vahvoina osaamisalueina vastaajat nostivat esille valmiudet lasten huomioimiseen, lasten ja perheiden osallistumiseen ja lasten havainnoimiseen. Koulutuksen tarjoaman osaamisen nähtiin myös antavan valmiuksia asettua asiakkaan asemaan ja näkemään asiat asiakkaan näkökulmasta sekä ottamaan puheeksi myös vaikeita asioita. Lisäksi sosiaalialan eri asiakasryhmien osaaminen, kuten vammaistyön osaaminen, nähtiin koulutuksen etuna verrattuna muun koulutuksen saaneisiin lastentarhanopettajiin.

Vastaajilta haettiin vastuksia toiseen selvitystehtävään myös kysymyksellä, vastaako koulutus työelämän vaatimuksiin. Positiivista vastaavuutta kuvasivat vastaukset, joissa toistuivat hyvin pitkälti samat teemat kuin kysymyksissä, joissa vastaajia pyydettiin nostamaan esille varhaiskasvatuksen työssä erityisen tärkeinä koettuja koulutuksen sisältöalueita ja arvioimaan oman koulutuksensa tarjoamaa osaamista suhteessa toisiin koulutuksiin.

Positiivista koulutuksen ja työelämän vastaavuutta ilmaistiin yhteistyöllä perheiden kanssa, harjoitteluiden runsaudella ja niiden kautta oppimisella, pedagogisen harjoittelun merkityksellä, palveluverkosto-osaamisella, koulutuksen monialaisuudella ja monipuolisen kurssitarjonnan tarjoamilla eduilla. Uutena näkökulmana koulutuksen ja työelämän positiivista vastaavuutta edistävinä tekijöinä nousi työparina työskentely varhaiskasvatuksen kandidaatin rinnalla ja yhteistyön kautta saadun kokemuksen vaikutus omaan ammattitaitoon.

Koulutus ja sen lisäksi työkokemus varsinkin lastentarhanopettajan työparina tukevat työelämää.

Moni vastaaja korosti myös vastauksissaan koulutuksen antamien valmiuksien ja työelämän vaatimusten kohtaavan huolen puheeksi ottamisen käytännöissä. Kyseisen osaamisen katsottiin näkyvän työssä esimerkiksi uskalluksena puuttua asioihin ja rohkeutena ottaa huoli puheeksi.

Mielestäni nykyperheiden hyvinvointi on avainasemassa tässä asiassa. Sosionomeilla on osaaminen ja ammattitaito perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä ja uskallus puuttua asioihin ja ottaa hankalia ja haasteellisisakin asioita puheeksi / esille.

Vastauksissa tuli ilmi, että koulutuksen tarjoamassa osaamisessa ja vastaavuudessa työelämän vaatimuksiin on myös sisältöalueita, joiden ei katsottu toteutuneen. Kielteisenä vastaavuutena nähtiin koulutuksen antamien valmiuksien riittämättömyys pedagogisessa osaamisessa. Osa vastaajista koki myös, ettei koulutus anna juurikaan teoreettista tietämystä lapsen kehityksen eri vaiheista.

Koen, että enemmän tarvitsisi pedagoigista osaamista ja ymmärrystä sekä tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä ja niiden haasteista.

Osassa vastauksista nousi puolestaan esille, että varhaiskasvatuksen menetelmällistä osaamista oli koulutuksessa liian niukasti. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että koulutuksen kautta sai liian vähän tietoa varhaiskasvatuksen sisällöistä ja käytännönläheistä tietoa lastentarhanopettajan työtehtävistä. Osassa vastauksista näkyi myös, ettei koulutuksen tarjoamassa osaamisessa painotu riittävästi lastentarhanopettajan tehtävissä tarvittava kirjalliseen työhön liittyvä osaaminen. Muun muassa erilaisten varhaiskasvatuksessa tarvittavien lomakkeiden täyttäminen, liittyen esimerkiksi neuvolan kanssa tehtävään yhteistyöhön, nähdään haasteellisena koulutuksen aikana opittujen valmiuksien pohjalta.

Osittain on vastannut, esim. pedagoginen harjoittelu on ollut hyvä osa varhaiskasvatusta koulutuksessa. Paljon on myös jäänyt koulutuksessa

opettamatta, esim. lomakkeiden täyttäminen, S2-asiat, Ito:n vastuutehtävät, neuvolalaput jne.

Liian vähän varhaiskasvatukseen liittyvää asiaa koulutuksessa. enemmän pitäisi käsitellä käytännön asioita, mitä kaikkea lastentarhanopettajantyö on. Enemmän luovia harjoitteita. Onneksi harjoitteluita on paljon, mutta toisaalta oppiminen niissä riippuu pitkälti ohjaajasta.

Toisaalta koulutuksen laaja-alaisuus nähtiin myös haasteena varhaiskasvatusosaamisen kannalta. Vastauksissa ilmeni, että laaja-alaisuuden vuoksi sosionomikoulutus ei itsessään riittänyt vastaamaan työelämän vaatimukseen, nimenomaan laaja-alaisuuden vuoksi, mutta työelämässä karttuva kokemus täydensi opintojen puutoksia.

6.5 Sosionomi (AMK) koulutuksen kehittäminen

Kolmantena selvitettiin, kuinka kyselyyn vastanneet haluaisivat kehittää saamaansa koulutusta siihen suuntaan, että se vastaisi paremmin työelämän vaatimukseen. Kyselyssä pyydettiin vastaajia kertomaan, miten he haluaisivat kehittää työtehtäviään, miten he näkevät sosionomin (AMK) sijoittuvan tulevaisuudessa varhaiskasvatuksen työkentälle ja mitä osaamisalueita sosionomi (AMK) koulutukseen tulisi lisätä. Vastauksista pyrittiin etsimään toistuvia teemoja, joita voisi hyödyntää kuvaamaan kehittämistarpeita.

Vastauksissa sosionomien (AMK) työtehtävien kehittämiseen liittyen nousi esille selvästi kolme teemaa, jotka olivat työtehtävien selkeyttäminen, mahdollisuus esiopetuspätevyyteen ja mahdollisuus lapsien yksilölliseen havainnointiin. Niiden lisäksi nousivat esiin ajan riittämättömyys ja toiveet pienemmissä lapsiryhmissä työskentelystä.

Työtehtävien selkeyttämisen teema esiintyi useimmissa vastauksista. Vastaajien ilmaukset liittyivät niin johtajan työhön sekä sosionomin (AMK) ja yliopistopohjaisen lastentarhanopettajan koulutuksen omaavien työntekijöiden tehtävien erojen selkeyttämiseen. Vastauksissa oli nähtävissä myös se, että moni kokisi hyödyllisenä työskentelyn työparina, jonka muodostavat sosionomi (AMK) ja varhaiskasvatuksen kandidaatti tai maisteri.

Selkeämpi ero perinteisen lastentarhanopettajan ja sosionomin työnkuvassa, josta olisi varmasti molemminpuolinen hyöty.

Sosionomin olisi hyvä työskennellä työparinaan varhasikavutuksen kandi tai vastaava => pedagoginen ja sosiaalinen osaaminen yhdistyisivät.

Toinen vastauksissa vahvimmin esiintyvä teema oli esiopetuspätevyyden lisääminen koulutukseen. Eräs vastaajista toivoi siihen mahdollisuutta työssään ja toinen halusi mahdollisuuksia työskennellä enemmän isompien lasten kanssa. Myös mahdollisuuksia pedagogiseen toimintaan toivottiin lisää. Kolmantena selvänä teemana työn toivottiin kehittyvän suuntaan, jossa lasten yksilölliseen havainnoimiseen järjestyisi enemmän mahdollisuuksia. Kehittymiseen liittyi niin koulutuksessa saatava perehtyneisyys lasten kehitykseen liittyvään teoriaan sekä mahdollisuuksin tehdä havainnointia työssään.

Vielä enemmän perehtymistä 0-3 vuotiaitten varhaiseen vuorovaikutukseen ja erityislasten tunnistamiseen perehtyviin toimintamalleihin; laulut, leikit, pienryhmätoiminta jne.

Enemmän mahdollisuuksia tuoda pedagogiikkaa lapsiryhmään ja yksilöllisempää lasten havainnointia.

Siitä syystä, että sosionomi (AMK) koulutus on edelleen melko nuori, voidaan esimerkiksi työskentelyn lastentarhanopettajana nähdä muotoutuvan vielä pitkän aikaa. Näissä tehtävissä työskenteleviltä kyselyyn vastanneilta ammattilaisilta tiedusteltiin, millaisena he näkevät sosionomin (AMK) sijoittumisen varhaiskasvatuksen työkentällä tulevaisuudessa. Vastauksista nousi esille useita teemoja, jotka toistuivat eri vastaajien kohdalla. Monet näkivät, että työpari, sosionomi (AMK) ja yliopistossa kouluttautunut lastentarhanopettaja vakiintuu tulevaisuudessa varhaiskasvatuksessa. Useat uskoivat, että työkenttä ja sitä myötä sosionomien (AMK) tarve työelämässä kasvaa. Sen myötä myös arvostaminen yliopistossa kouluttautuneiden rinnalla muuttuisi tasa-arvoisemmaksi. Työparina työskentely ja moniammatillisen tiimin muodostaminen nähtiin tulevaisuudessa merkittävänä muotona laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi.

Toivottavasti siten, että tiimi sosionomi -lastentarhanopettaja- lastenhoitaja olisivat työtiimi ryhmässä. Tällöin lapset / perheet saisivat moniammatillista hyötyä ja nämä työntekijät näillä ammattinimikkeillä tukisivat toistensa työtä lasten hyväksi.

Ratkaisuna työtehtävien selkeyttämiseen ja eri koulutuksen saaneiden osaamisen erottamiseen nähtiin nimikkeen muutos.

Sosionomi voisi tulevaisuudessa työskennellä päiväkodissa ihan omalla nimikkeellä (esim. sosiaaliohjaaja) yhdessä lastentarhanopettaja ja -hoitajan kanssa työtiiminä, jossa hän voisi hyödyntää omaa osaamistaan, jollaista esim. opettajilla ei ole.

Vastaajat kokivat tarpeellisenä, että myös nimikkeestä olisi nähtävissä eri koulutusten tuottamat erityiset osaamisalueet. Nimikkeen muutoksen rinnalla tärkeänä muutoksena tulevaisuudessa nähtiin nimenomaan eri ammattilaisen erilaisten osaamisalueiden painottaminen työssä. Esimerkkinä sosionomin (AMK) osaamisalueista esitettiin perhetyötä sekä pienempien lasten kanssa työskentelyä. Toisaalta tarpeellisenä koettiin pedagogisen puolen tai esiopetuskelpoisuuden lisääminen sosionomi (AMK) koulutukseen.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan niin työn kehittämisen tarpeita kuin tulevaisuuden näkymiä varhaiskasvatuksen työkentällä. Kyselyssä pyydettiin vastaajia myös pohtimaan, millä tavoin kehitystä voisi tapahtua, jos kehittämisen kohteena olisi koulutus. Kyselyssä vastaajat saivat esittää näkemyksiään, tulisiko koulutukseen lisätä joitakin osaamisalueita, jotta se mahdollisesti vastaisi paremmin työelämän vaatimuksin, ja mitä osaamisalueita ne mahdollisesti olisivat.

Vastauksista erottui useita aihealueita, jotka oli mielekästä jakaa vielä laajempiin teemoihin. Aiheet jakautuivat kolmeen teemaan, joita olivat koulutuksen antama teoriapohja, varhaiskasvatuksen opinnot sekä opetukseen ja kurssien rakentumiseen liittyvä teema. Vastaajat olivat sitä mieltä, että koulutuksen teoriaopintoja olisi syytä lisätä. Selkeimmin mielipiteet kohdistuivat pedagogian sekä kehityspsykologian opintoihin. Vastaajien mielestä erityisopinnoista lisää tarvittaisiin erityispedagogiikan opintoja. Osa nosti

mahdollisena lisäyksenä esi- ja alkuopetukseen pätevöittävät opinnot. Yhdeksi teemoista muodostui varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatustyöhön liittyvät opinnot. Osa vastaajista koki tärkeänä, että suuntautumiseen kuuluisi sisältyä enemmän opintoja.

Lisää varhaiskasvatuksesta. erityislapsista, miten heidän kanssaan toimitaan päiväkodissa. musiikkia, kädentaitoja, sisältöjä lastentarhanopettajan koulutuksesta.. Kasvatuskumppanuuskurssi ehdoton. pienille parasta projekti tutuksi.

Opintoja toivottiin lisää myös luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin sekä kasvatuskumppanuuteen. Suuntautumiseen liittyen osa koki tärkeänä myös sen, että opinnoissa käsiteltäisiin konkreettisemmin lastentarhanopettajan työtehtäviä varhaiskasvatuksessa.

Lto:n näkökulmasta pitäisi lisätä ehdottomasti opetustunteja varhaiskasvatuksessa ja käydä konkreettisesti läpi, mitä lto:n toimenkuvaan kuuluu. Tämä tietysti vaatii opettajilta ammattitaitoa ja ajanhermolla pysymistä päiväkotiin liittyvissä asioissa.

Kolmantena teemana vastauksissa esiintyivät koulutuksen kursseihin ja opetukseen liittyvät asiat. Vastaajat kokivat, että suuntautumisen varhaiskasvatukseen tulisi alkaa jo opintojen alussa. Eräs vastaaja näki tärkeänä sen, että opinnot vastaisivat enemmän työelämän vaatimuksia. Vastauksessa nousi esille myös opettajan pätevyyden tärkeys sekä se, että kurssien sisällöt eivät sisältäisi päällekkäisyyksiä.

En osaa sanoa muuta kuin että pätevämpiä opettajia ja sitä kautta parempia opintokursseja, joista on sitten todellista hyötyä työelämässä. Myös oli sellaisia kursseja, jotka toistivat samaa, päällekkäisyyksiä siis.

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä opinnäytetyössä saadut tulokset eivät ole yleistettävissä. Työn tavoitteiden ja tarkoituksen kannalta vastaajamäärä oli riittävä, mutta työhön sijoittumisen nykytilanteen kuvaamiseksi vastaajien määrä on rajallinen. Johtopäätösten tekeminen oli haastavaa myös sen vuoksi, että vastauksissa ei ollut havaittavia merkittäviä eroja, eikä tuloksia voitu verrata muihin samankaltaisiin selvityksiin. Talentian (2009- 2010) tekemä tutkimus, vastavalmistuneiden sosionomien (AMK) urapoluista, oli mielenkiintoinen vertailukohde laajemman vastaajamäärän vuoksi. Erityisesti työsuhteisiin liittyvää tietoa oli mielekästä verrata tässä selvityksessä saatuihin tuloksiin.

Tässä työssä selvitettiin Lappeenrannan seudun sosionomien (AMK) työhön sijoittumisen nykytilaa varhaiskasvatuksen työkentällä. Selvityksestä saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että vastaushetkellä suurin osa kyselyyn vastanneista sosionomeista (AMK) työskenteli lastentarhanopettajina ja alle puolet (38 %) työskenteli vakituisissa työtehtävissä. Tulos poikkesi vain lievästi verrattuna Lappeenrannan kasvatus- ja opetustoimen viimeisimpään tilastoon, jonka mukaan keväällä 2012 lastentarhanopettajana alueella työskentelevistä sosionomeista (AMK) 26 (57 %) oli vakituisessa ja 20 (43 %) määräaikaaisessa työtyösuhteessa.

Talentian julkaisemassa tutkimuksessa on tarkasteltu vastavalmistuneiden sosiaalialan ammattilaisten urapolkuja vuosina 2009- 2010. Webropol-kyselyyn vastasi yhteensä 506 henkilöä, joista 82,6% oli sosionomeja (AMK). Kyselyyn vastanneista lastentarhanopettajana työskentelevistä sosionomeista (AMK) 35% oli vakinaisessa ja 61% määräaikaaisessa työsuhteessa. Tulos vastasi tämän työn tuloksia, ja aiempien vuosien tutkimuksista määräaikaisten työsuhteiden määrä oli laskenut ja vastaavasti vakinaisten työsuhteiden määrä oli kasvanut. (Nurme & Räisänen, 2011.) Se saattaa merkitä muutosta työpaikkojen lukumäärässä, mutta myös sitä, että sosionomeja (AMK) on palkattu enemmän lastentarhanopettajan vakinaisiin työsuhteisiin.

Tätä selvitystä koskevien tulosten perusteella voidaan todeta, että työpaikkojen määrä oli rinnastettavissa työvuosiin. Suurin osa (9) vastaajista oli työskennellyt

vain yhdessä varhaiskasvatuksen yksikössä sekä valmistunut vuoden 2007 jälkeen. Kaikki useammassa kuin yhdessä paikassa työskennelleet sosionomit (AMK) olivat myös valmistuneet ennen vuotta 2007. Vaikka tulokset ovat luonteeltaan laadullisia, eikä niistä voi tästä syystä tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä, on positiivista havaita, etteivät opinnäytetyön tulokset puhu lyhyiden pätkätöiden ja usein vaihtuvien työpaikkojen puolesta.

Opinnäytetyössä saadut tulokset eivät johtaneet selkeisiin vastaajia koskeviin laadullisiin tyypittelyihin tai vastausten hierarkkisiin jaotteluihin. Voidaan kuitenkin todeta, että vastauksissa ovat nähtävissä ne asiat, joihin ensimmäisen selvitystehtävän mukaisesti vastauksia haettiin. Vaikka selvityksessä saatujen tulosten perusteella on todettavissa, että vastaajia yhdistäviä piirteitä ovat muun muassa työskenteleminen lastentarhanopettajana tai työskenteleminen määräaikaaisessa työsuhteessa, eivät saadut tulokset ole (määrällisesti) yleistettäviä selvitykseen osallistuneiden vähäisen määrä (n=16) vuoksi. Lisäksi opinnäytetyöprosessin aikana havaittiin, että työhön sijoittumisen nykytilanteen perusteellisempi selvittäminen edellyttäisi tutkimusten tarkempaa kohdentamista esimerkiksi tarkastelemalla ilmiön kehittymistä ensimmäisten sosionomien (AMK) valmistumisesta nykyhetkeen verrattuna.

Toiseksi työssä selvitettiin, kuinka koulutuksessa saavutettu osaaminen työelämässä näkyy. Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan koulutuksessa saavutettuja valmiuksia kuuden eri kompetenssin pohjalta. Ilmiötä kuvaavat myös avointen kysymysten tulokset, joissa vastaajat kuvaavat tärkeimpänä koettuja koulutuksen sisältöalueita, tehtäviä, joissa sosionomi (AMK) koulutuksen tuoma osaaminen näkyy sekä sosionomi (AMK) koulutuksen ja työelämän vaatimusten vastaavuutta.

Kyselyyn vastanneiden mukaan parhaiten työelämän vaatimuksiin olivat vastanneet sosiaalialan eettisen osaamiseen valmentavat opinnot. Erityisenä vahvuutena koettiin tasa-arvoiseen toimintaan sitoutuminen. Myös Rouhiainen-Valo ym. (2010, 16) korostavat sosiaalialan ammattieettisten lähtökohtien tärkeyttä. Erityisesti he painottavat ihmisarvoa ja oikeudenmukaisuutta, asiakaslähtöisyyttä sekä yksilön ainutkertaisuuden kunnioittamista. Edellä mainitut arvot ovat läsnä sosionomi (AMK) koulutuksessa alusta lähtien.

Vahvaksi osoittautuivat myös palvelujärjestelmäosaamisen sekä kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen kompetenssit. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla teoksessa (Järvinen ym. 2009, 95) nostetaan palvelujärjestelmäosaaminen yhdeksi sosionomin (AMK) vahvuudeksi. Näiden osaamisalueiden vahvimpina sisältöalueina koettiin tasa-arvoiseen toimintaan sitoutuminen, lastensuojelulainsäädännön tuntemus sekä lapsiperheiden osallisuuden ja kuulluksi tulemisen edistäminen. Myös asiakastyön osaamisesta arvioitiin hyväksi valmiudet varhaiseen puuttumiseen ja huolen puheeksi ottamiseen. Vastaajat kokivat yhteistyön tekemisen vanhempien kanssa yhdeksi vahvaksi osaamisenalueekseen. Vastaajien kokemuksessa on samankaltaisuutta Hapon (2008, 105) näkemyksen kanssa sosionomien (AMK) asemasta suomalaisessa hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Sosionomin (AMK) erityisosaamista on ennen kaikkea valmiudet kohdata asiakas kokonaisvaltaisesti.

Heikoiten vastaajat arvioivat saaneensa koulutuksesta johtamisen sekä tutkimuksellisen kehittämisosaamisen valmiuksia. Tastin (2005, 118) mukaan sosionomin (AMK) erityisasiantuntijuutta onkin tiimi- ja verkostotyön sekä moniammatillisen yhteistyön osaaminen. Hän on esittänyt asiantuntijuuden alkavan kehittyä jo monialaisten ammattikorkeakoulujen yhteisissä opinnoissa sekä erityisesti koulutuksen aikaisissa projektiopinnoissa, joissa sosionomiopiskelijat (AMK) oppivat työskentelemään hyvin erilaisissa toimintaympäristöissä.

Selvityksestä saatujen tulosten pohjalta on nähtävissä, että sosionomi (AMK)-koulutuksessa on paljon tärkeitä sisältöalueita, joita myös työelämässä tarvitaan. Tuloksista nousi esiin, että sosionomin (AMK) osaaminen pohjautuu vahvasti asiakkaan tasa-arvoiseen ja kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Tastin (2005, 16) mukaan sosiaalialan ammatillisuutta kuvaavat ihmisläheisyys ja arjen asiantuntijuus yhteiskunnan todellisuudessa. Sosiaalialan ammattilainen kykenee vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin yhteiskunnan puitteiden sisällä esimerkiksi palvelujärjestelmän tuntemuksellaan. Sekä Tastin tutkimuksen että selvityksessä saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että sosiaalialan

koulutuksen saaneen varhaiskasvatuksen ammattilaisen asiantuntijuus perustuu kokonaisuuksien hahmottamiseen ja hallintaan.

Työharjoittelut ovat kytkös työelämään, ja vastaajat kokivat ne yhtenä tärkeimpänä koulutuksen sisältönä. Myös Mäkinen ym.(2009, 55) korostavat työelämäkytköksiä ja niiden merkitystä koulutuksen aikana toteamalla, että harjoittelujen myötä mahdollistuvat muun muassa teorian tiedon ja opittujen asioiden kytkeminen käytäntöön ja työelämään. Harjoittelut olivat myös yksi koulutuksen sisältö, jonka koettiin antavan valmiuksia työelämän vaatimuksiin parhaiten. Erityisesti pedagogisessa harjoittelussa hankitut taidot koettiin työelämän tarpeita vastaavina. Vuonna 2003 tehtyyn barometriin osallistuneet sosiaalialan ammattikorkeakoulujen opiskelijat ovat olleet selvitykseen vastanneiden kanssa samaa mieltä harjoittelujen tärkeydestä. Barometrin mukaan 50,1 % opiskelijoista oli sitä mieltä, että harjoittelut tukevat erittäin hyvin muita opintoja. 45,1 % opiskelijoista oli ollut sitä mieltä, että harjoitteluja oli riittävästi. Sekä barometrin että opinnäytetyön tulokset harjoitteluiden tärkeydestä osana sosionomi (AMK) koulutusta olivat hyvin positiivisia ja kannustavia. Kokemuksellisen oppimiskäsityksen periaatteiden mukaisesti sosionomi (AMK) koulutuksessa harjoittelujaksoille ja työelämässä tapahtuville projektiopinnoille annetaan aivan erityinen arvo.

Kaiken kaikkiaan koulutuksen aikana hankittua osaamista kuvaavissa vastauksissa esiintyi paljon hajontaa, sillä vastaajat kokivat asioita hyvinkin eri tavoin. Vastaajien henkilökohtaisten kokemusten esiin saaminen nähdään tässä selvityksessä tärkeänä. Vastaajien määrän vuoksi tuloksia ei voitu yleistää, mutta selvityksessä esitettyjen johtopäätösten avulla voidaan kuitenkin nostaa esiin konkreettisia asioita, joita koulutuksessa voitaisiin kehittää. Vaikka tuloksissa esiintyi osittain myös kritiikkiä liittyen koulutuksen laaja-alaisuuteen, ei asia ole välttämättä niin mustavalkoinen. Juuri sosionomi (AMK) koulutuksen tuottama laaja-alainen osaaminen tukee sosionomin työtä myös lastentarhanopettajan tehtävissä.

Työn tehtävänä oli myös selvittää, kuinka sosionomi (AMK) koulutusta voitaisiin kehittää niin, että se vastaisi paremmin työelämän vaatimuksiin. Tuloksissa ilmeni että sosionomi (AMK) koulutus vastaisi vastaajien mukaan työelämän

vaatimuksia paremmin, mikäli siihen sisältyisi nykyistä enemmän pedagogiikan, kehityopsykologian sekä varhaiskasvatuksen menetelmien opintoja. Tulosten perusteella voidaan myös todeta, etteivät koulutuksen antamat valmiudet ja työelämän vaatimukset täysin kohtaa. Sosionomien (AMK) työkenttä on hyvin laaja, ja siten myös asiakasryhmät ovat erilaisia. Siitä johtuen myös koulutus on niin laaja, ettei kaikkia opintoja voida sisällyttää koulutukseen siinä laajuudessa, kuin tarve ehkä olisi. Asian voisi ratkaista joko tarkemmin rajattu suuntautuminen koulutuksen aikana tai sosionomin (AMK) toimiminen omalla nimikkeellä muun muassa varhaiskasvatuksessa.

Vastaajat kokivat työtehtävänsä varhaiskasvatuksen työkentällä jokseenkin epäselvinä ja toivoivat niiden selkeyttämistä. Epäselvyys johtui ilmeisesti siitä, että koulutus oli osaltaan niin erilainen kuin yliopistossa kouluttautuneiden lastentarhanopettajien. Sosionomien (AMK) uskottiin tulevaisuudessa työskentelevän tasa-arvoisina varhaiskasvatuksen ammattilaisina yliopistossa kouluttautuneiden rinnalla, mutta toisaalta nähtiin myös hyvänä, että eri koulutusten saaneiden vastualueet eroaisivat toisistaan nykyistä vahvemmin. Tulokset eivät tältä osin poikkea aiemmin toteutettujen selvitysten tuloksista. Vesterisen (2011) mukaan eri koulutustaustaisten lastentarhanopettajien osaamisen hyödyntämisen esteenä on se, että koulutuksia vertaillaan keskenään, eikä hyödynnetä eri koulutusten tuomaa osaamista yhteistyössä. Myös puutteellinen tieto sosionomi (AMK) koulutuksen sisällöistä estää alan erityisosaamisen esiintuomista moniammatillisen työn kehittämiseksi ja hyödyntämiseksi.

Vesterisen ym. (2011) toteuttamassa Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymän SOTE-ennakointi projektin loppuraportissa on pohdittu, liittyykö vastakkainasettelu siihen, miten paikallinen ammattikorkeakoulu on ottanut huomioon opetussuunnitelmassaan varhaiskasvatukseen suuntautumisen ja sen edellyttämien opintojen sisällyttämisen opiskelijoiden henkilökohtaisiin opetussuunnitelmiin. Projektissa esiin noussut aihe tuli ilmi myös tämän selvityksen tuloksissa. Vastaajat kokivat, että sekä tehtävien eriyttäminen että niiden tarkoituksenmukainen jakaminen voisi olla ratkaisu työtehtävien epäselvyyteen. Kyseessä on kaksi eri koulutusta, joten niiden tulisi olla

erilaiset ja valmentaa osaksi erilaisiin työtehtäviin. Sen myötä molempien erityisosaaminen voitaisiin tuoda yhteen ja siten toteuttaa laadukasta ja monipuolista varhaiskasvatusta. Tehtävien osittainen eriyttäminen ehkäisisi myös tunnetta siitä, että valmiudet joihinkin tehtäviin ovat vajavaiset ja että astutaan toisen koulutuksen tehtävien reviirille. Voidaankin todeta, että tässä selvitystyössä saatujen tulosten perusteella yliopistossa kouluttautuneen lastentarhanopettajan ja sosionomin (AMK) työskenteleminen työparina nähdään yhtenä mahdollisuutena, joka voisi tuoda vastaajien kaipaamaa selkeyttä työtehtävien jakamiseen.

Selvityksen tulosten mukaan myös esiopetuskelpoisuuden lisääminen sosionomi (AMK) koulutukseen nähdään toivottavana. Opettajien ammattijärjestö OAJ:n selvityksen (2011) mukaan erityis- ja lastentarhanopettajien saatavuuden ja riittävyyden tilanne on mennyt jatkuvasti huonompaan suuntaan. Toistaiseksi laki estää sosiaalialan ammattilaisten kelpoisuuden suorittamisen esimerkiksi esiopettajan tehtäviin. Vireillä on ehdotus lakimuutoksesta, jonka myötä sosionomin (AMK) tutkinnon suorittaneilla olisi mahdollisuus hankkia esiopetuskelpoisuus lisäkoulutuksena. On kuitenkin selvää, että nykyisessä muodossaan sosionomikoulutus ei anna tarpeeksi valmiuksia esi- ja alkuopetuksen tehtäviin. Tätä väittämää tukivat myös tämän selvityksen tulokset. Esiopetuskelpoisuuden omaavista ammattilaisista on kuitenkin pulaa, ja koulutuksen perusteet osaan varhaiskasvatuksen tehtävistä on vastaava yliopistokouluttautuneiden kanssa. Ratkaisu pulaan voisi siis olla sosionomien (AMK) lisäkoulutus esi- ja alkuopetuksen kelpoisuuteen.

Vaikka selvitykseen vastanneiden lukumäärä ei riitä tulosten yleistämiseen, vastauksista ilmenevät kehittämistarpeet ja toiveet ovat kuitenkin hyvin yhdenmukaisia. Koulutuksesta koettiin saadun varhaiskasvatuksen osaamista, mutta osaaminen ei täysin vastannut sosionomien (AMK) tämänhetkisiin työtehtäviin sisältyviä osaamistarpeita. Kysymyksessä olivat vastaajien henkilökohtaiset näkemykset, joiden voidaan kuitenkin katsoa vastaavan heidän tämänhetkistä kokemustaan kyseisissä työtehtävissä työskentelystä ja siksi olevan myös suorassa yhteydessä tänä päivänä tehtävään

varhaiskasvatustyöhön. On tärkeää nähdä, että vaikka tämä selvitys on laajuudeltaan melko suppea, antaa se silti merkityksellistä, paikallista ja kontekstisidonnaista tietoa selvityksen kohteena olevista ilmiöistä. Erityisesti juuri kehittämistarpeet konkretisoituvat parhaiten yksittäisten vastaajien henkilökohtaisissa kokemuksissa, mikä voidaan nähdä tämän selvitystyön mahdollisena ansiona.

7.1 Luotettavuus ja eettisyys

Ihmistieteellisessä tutkimuksessa luotettavuuden lähtökohta on tutkimusmenetelmien ja tutkittavan ilmiön vastaavuus (Metsämuuronen 2006, 200). Tulosten luotettavuuden tarkastelu on olennainen osa jokaista selvitystä ja tutkimusta. Vaikka virheitä pyritään välttämään prosessissa, tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. (Hirsjärvi ym. 2010, 231.) Tutkimuksen eettisyydestä on huolehdittava erityisesti vastaajien tunnistamiseen sekä tulosten pätevyyteen ja julkaisemiseen liittyen. Tässä selvityksessä eettisyydestä pyrittiin huolehtimaan prosessin kaikissa vaiheissa. Vastaaminen oli vapaaehtoista ja vastaukset käsiteltiin huolellisesti sekä anonyymeinä. Selvityksen tulokset on esitelty vain kyseistä selvitystä koskevinä, eikä niitä ole missään vaiheessa esitelty ilmiötä yleisesti kuvaavina selityksinä.

Tässä opinnäytetyössä luotettavuutta on lähestytty tyypillisten tutkimuksen luotettavuuden käsitteiden reliaabeliuden ja validiuden kautta. Reliaabelius tarkoittaa tutkimuksen ja tulosten toistettavuutta, ja validius tutkimuksen menetelmien pätevyyttä (Hirsjärvi ym. 2010, 231). Metsämuuronen (2006, 201-207) mukaan luotettavuudesta voidaan huolehtia etenemällä loogisesti prosessin edetessä, mahdollisimman läpinäkyvien ja suunnitelmallisten vaiheiden kautta. Opinnäytetyö toteutettiin kahden tekijän yhteistyönä, mikä mahdollisti tulosten käsittelyn tarkistamisen useaan otteeseen, ja siten luotettavuudesta voitiin huolehtia tarkemmin. Selvitys tuotti sekä määrällistä, että laadullista tietoa. Erilaisten tulosten käsittelyyn käytettiin niihin sopivia laadullisen tai määrällisen analyysin menetelmiä, ja tulokset esiteltiin niille sopivassa muodossa.

Työn edetessä tekijät refleктоivat valintojaan ja tarkistivat niitä tarvittaessa. Kuten laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, myös selvitystehtävät tarkentuivat työn edetessä. Raportissa on kuvattu selvityksen kulkua ja valintojen syitä johdonmukaisesti. Työhön liittyy myös rajoittavia tekijöitä. Kuten raportin loppupuolella johtopäätöksen ja pohdintaosiossa todetaan, vastausmäärä ei ole niin kattava, että tuloksia voisi yleistää. Yksi luotettavuuden mittareista on se, miten tuloksia kuvataan hyödynnettävän. Yleisesti ilmiötä kuvaamaan tässä työssä saatuja tuloksia ei voida käyttää, mutta niiden avulla saadaan tärkeää laadullista, paikallista ja kontekstisidonnaista tietoa, joka pohjautuu siihen, miten tässä selvitystyössä esitelty joukko asian kokee. Kokemuksellinen tieto on aina henkilökohtaista, eikä siksi tuloksia olekaan tarve yleistää (Metsämuuronen 2006, 201- 207).

Kysely lähetettiin vastaajajoukolle esimieskontakteja hyödyntäen, sillä tietoa ei ollut saatavilla kaikista varhaiskasvatuksessa työskentelevistä sosionomeista (AMK). Tämä on voinut vaikuttaa vastaajamäärään, sillä siitä, onko kysely tavoittanut koko mahdollista vastaajajoukkoa, ei ole varmuutta. Tämä on saattanut vaikuttaa selvityksen luotettavuuteen, mikä näkyy myös vastausprosentin pienuudessa. Kysely olisi voitu toimittaa esimerkiksi henkilökohtaisesti kaikille varhaiskasvatusta toteuttaville työpaikoille, mutta tämä olisi vaatinut huomattavasti enemmän aikaa ja resursseja verrattaessa sähköisen kyselyn toimittamiseen. Eri keinoja suuremman vastausprosentin saamiseksi olisi voitu hyödyntää, mutta työssä esiteltävä aineisto oli kuitenkin opinnäytetyön tarkoitukseen ja tavoitteeseen nähden riittävä.

Laadullisen tutkimuksen näkökulmasta tarkasteltuna selvityksen toistettavuuden ja pätevyyden lisäksi tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa aina jossain määrin myös tekijän tulkinta ja subjektiivinen mielipide aiheesta (Metsämuuronen, 2006, 201- 207). Tässä opinnäytetyössä pyrittiin tuloksia käsiteltäessä välttämään liiallista tulkintaa, ja johtopäätökset muodostettiin vain tuloksista saatavan tiedon perusteella. Tekijöiden vastuulla on myös tehdyn tulkinnan luotettavuus. Siitä huolehdittiin perustelemalla johtopäätökset ajankohtaisella alan ammattikirjallisuudesta ja tutkimuksista saadulla tiedolla. Verrattaessa

tuloksia aiemmin tehtyyn tutkimukseen, voitiin myös tarkistaa saatujen tulosten johdonmukaisuutta niihin verrattuna.

7.2 Jatkotutkimusaiheet

Selvityksen yhteydessä nousi esille useita teemoja, joista olisi voinut olla hyötyä jo selvitystä tehtäessä, ja jotka voidaan nähdä tarpeellisina lisäselvitystyön ja jatkon tutkimusaiheina. Tässä työssä selvitettiin työhön sijoittumisen nykytilannetta Lappeenrannassa, mutta kattavampi ja tarkemmin kohdennettu selvitystyö olisi tarpeellinen kuvaamaan ilmiötä perusteellisemmin. Sosionomi (AMK) koulutus on edelleen tuore, mutta kehitystä varhaiskasvatukseen työllistymisessä on tapahtunut vuosien varrella. Olisi merkittävää tietää, millä tavoin sijoittuminen työkentällä on kehittynyt koulutuksen aloittamisesta tähän päivään. Tällainen kattava selvitys antaisi konkreettista tietoa kehityssuunnasta ja mahdollisista tulevaisuuden trendeistä.

Kyselyssä saatiin tietoa myös vastaajien kokemuksista omasta työstään ja siihen sisältyvistä työtehtävistä, mutta olisi ollut mielenkiintoista syventyä vielä tarkemmin sosionomien (AMK) kokemuksiin varhaiskasvatuksen työkentällä toimimisesta, esimerkiksi haastattelututkimuksen keinoin. Myös vertaileva lähtökohta yliopistosta ja ammattikorkeakoulusta valmistuneiden ja lastentarhanopettajina toimivien kokemuksista olisi kiinnostava asetelma. Nykypäivänä ei mistään oppilaitoksesta valmistuta puhtaasti lastentarhanopettajan tutkintonimikkeellä, mutta silti jatkuvasti kuulee puhuttavan yliopistokoulutuksen omaavista henkilöistä lastentarhanopettajina ja sosionomeista (AMK) tutkintonimikkeellä. Kun eri koulutustaustaisista lastentarhanopettajista puhutaan edellä mainitulla tavalla, ei periaatteellinen, tasa-arvoinen lastentarhanopettajan ammatillisuus ehkä voikaan toteutua.

Olisi kiinnostavaa tietää, millaisia asenteita sosionomit (AMK) kohtaavat työssään ja millä tavalla heidän osaamistaan tiimin jäsenenä pyritään hyödyntämään. Sosionomien (AMK) kohtaamien asenteiden esiin tuomisen kautta, voitaisiin pyrkiä lisäämään yleistä tietoutta sosionomien (AMK) osaamisesta, ja sitä kautta pyrkiä vaikuttamaan myös asenteisiin. Lisäksi sosionomien (AMK) osaamista tulisi tuoda vielä nykyistä näkyvämmiin esille eri

mediakanavienkin kautta, mikä myös osaltaan tukisi tasa-arvoisen ammatillisuuden toteutumista. Toisaalta yleistä tietoutta ja asenteita eri tutkintonimikkeillä valmistuneita lastentarhanopettajia kohtaan voitaisiin selvittää myös laaja-alaisemmin, esimerkiksi poliittisilta päättäjiltä, kuntayhtymien edustajilta ja lasten vanhemmilta.

Selvityksen tuloksista käy ilmi, että kyselyyn vastanneet kokivat työparina työskentelyn hyvänä työmuotona. Olisi hyödyllistä selvittää, millä tasolla käytännön hyödyntäminen on ja millaista hyötyä työparina työskentelystä mahdollisesti koetaan olevan, jos ollenkaan, käytännössä. Tällä keinoin voitaisiin saada uutta tietoa yliopistossa kouluttautuneen ja sosionomi (AMK) koulutustaustaisen lastentarhanopettajan yhteisöllisestä ja ”yhteen tuodusta” osaamisesta.

Lähteet

- Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan varhaiskasvatustyöryhmä.
Varhaiskasvatuksen työryhmä. 2011. Sosionomi (AMK) lastentarhanopettaja kelpoisuus, varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan määrittelyä ja lto-kelpoisuuden antavien 60 opintopisteen sisältöjen rakentumisen suositus.
http://www.sosiaaliportti.fi/File/fd88eab7-1ae9-4a00-a93b-50fec458d6f9/Sosionomi_AMK_varhaiskasvatus_opinnot_60_op_04_2011.pdf
Luettu 9.9.2012
- Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.7.2005/608. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050272> Luettu 1.8.2012
- Eteläpelto, A., Collin, K. & Saarinen, J. 2007. Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit OY.
- Eteläpelto, A. & Onnismä, J. 2006. Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Vantaa: Kansanvalistusseura.
- Happo, I. 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Viinamäki, L.(toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 16. painos. Helsinki: Tammi
- Honkaniemi, H. 2008. Sosionomin (AMK) rooli vanhustyön kentällä edelleen tuntematon. Vanhustyöhön suuntautuneiden sosionomien (AMK) työllistyminen. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu: Opinnäytetyö.
- Hurjala, E. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus
- Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityön Pro gradu-tutkielma. Kaminen, M. & Pakkala, T. 2007. Päiväkodin työntekijöiden käsitykset sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä Vaasassa. Vastavuoroista vaihtokauppaa vai oman edun tavoittelua?
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja
- Karila, K. & Kupila, P. 2010. Varhaiskasvatuksen työidentiteettien muotoutuminen eri ammattisukupolvien ja ammattiryhmien kohtaamisessa.
- Keskinen, S. & Virjonen, H. 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Tampere.

Kupila, P. 2007. ”Minäkö asiantuntija?” Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro -gradu tutkielma.

Kurki, L. 2001. Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva.

Laki lasten päivähoidosta. 19.1.1973/36.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036> Luettu 2.8.2012

Lappeenrannan kaupunki. 2010. Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma.
<http://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=17c8de96-e649-4518-b607-f42b16456d94> Luettu 11.1.2012

Lappeenrannan kaupunki. 2012. www.lappeenranta.fi

Lappeenrannan kasvatus- ja opetustoimi. 2012. Tilasto 10.5.2012. Lastentarhanopettajan tehtävissä toimivien koulutus.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY

Nurme, K. & Räisänen, E. 2011. Vastavalmistuneiden urapolut 2011. Vuosina 2009-2010 valmistuneiden Talentian jäsenten sjoittuminen työelämään. Talentian julkaisu.
http://www.talentia.fi/files/1152/vastavalmistuneiden_urapolut.pdf Luettu 29.8.2012

Päivähoitolaki 25.3.1983/304

Ranne, R., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus- Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sarja D, Muut julkaisut 1/2005. Pori.

Rautajoki, A. 2001. Sosiaalialan projektit ja oppiminen. Teoksessa Jämsen, A. (toim). Sosiaalialan amk-pedagogiikkaa kokemassa. Rovaniemi: Sosiaalialan AMK-verkosto

Rouhiainen-Valo, T., Rantanen, T., Hovi-Pulsa, R. & Tietäväinen, S. 2010. Kompetenssit sosionomien (AMK ja ylempi AMK) ydinosaamisen avaajina. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK ja ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Anjalankoski: Solverpalvelut Oy

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. Varhaiskasvatuksen työryhmä. 2011. Sosionomi(AMK) kompetenssit koulutuksen eri vaiheissa.
<http://www.sosiaaliportti.fi/File/345923af-ab4f-4bf3-aea4-558c8f5ebe33/KOMPETENSSIT+KOULUTUKSEN+ERI+VAIHEISSA+04+2011.pdf> Luettu 3.9.2012

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunta. Varhaiskasvatulainsäädännön kehittämisjaosto. Varhaiskasvatuksen uudistamisen linjauksia.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-9933.pdf Luettu 20.9.2012

Sosiaaliportti, 2009. Varhaiskasvatuksen työryhmä.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-9933.pdf Luettu 3.9.2012

Tampereen yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Työsuojelurahaston hanke 108267. Loppuraportti.

Tast, E. 2005. Sosionomin (AMK) osaamisprofiili varhaiskasvatuksessa ammattikorkeakoulun opettajien näkemänä. Tampereen yliopisto. Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Ammatillisesti suuntautuva lisensiaatintutkimus.
http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMKJulkisetDokumentit/Yleisopalvelut/Julkaisupalvelut/Kirjat/opetus_ohjaus_ja_osaaminen/Sosionomin_AMK_osaamisprofiili.pdf Luettu 29.9.2012

THL, 2005. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>. Luettu 12.9.2012

Uusitalo, I. 2005. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 17. Työ tekijäänsä opettaa -sosionomi (AMK) asiantuntijavalmiuksia oppimassa. Turku.

Vesterinen, M-L., Kauppinen, U. & Lankoski, M. 2011. SOTE-ennakointi - varhaiskasvatuksen tulevaisuuden ennakointi. Lastentarhanopettajakoulutuksen ja sosionomi (AMK) -koulutuksen saaneiden osaamisprofiiliin varhaiskasvatusosaamisen näkökulmasta. Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä. Loppuraportti. http://www.ekky.fi/sote/documents/sote-ennakointi_loppuraportti.pdf Luettu 30.9.2012

Liite 1 - Saatekirje

Hyvä varhaiskasvatuksen ammattilainen,

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomi (AMK) -opiskelijaa Saimaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyönä selvitystä siitä, miten sosionomit (AMK) työllistyvät varhaiskasvatuksen työkentällä Lappeenrannassa. Selvitys on osa projektia, jonka teemme yhteistyössä Saimaan ammattikorkeakoulun kanssa.

Työssä selvitämme, millaisissa tehtävissä työskentelette ja millainen työsuhteenne on. Haluamme tietää, koetteko koulutuksenne vastaavan nykyisiä työtehtäviänne ja olisitteko kaivanneet koulutukseenne lisää sisältöä jostakin ydinosaamisalueesta. Tulosten avulla haluamme nostaa mahdollisia kehitystarpeita näkyvämmiin esille, ja siten vaikuttaa sosionomien (AMK) tulevaisuuteen varhaiskasvatuksen työkentällä.

Toivomme, että käyttäisitte noin 10 minuuttia kyselyymme vastaamiseen, jotta tuloksista tulisi mahdollisimman kattavat. Vastaamiseen teillä on aikaa **15.6.2012** saakka. Saatavien tulosten perusteella ei voi tunnistaa yksittäisiä vastaajia. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä. Tulokset ovat saatavilla opinnäytetyömme valmistuttua.

Vastauksenne on meille erittäin tärkeä! Kiitos avustanne.

Ystävällisin terveisin,

Elina Haiko ja Kaisa Talka

Linkki kyselyyn

<http://www.webropolsurveys.com/S/EF5393F72985E2B2.par>

Liite 2 - Kyselylomake

Perustiedot

1. Sukupuoli: mies/nainen
2. Ikä: 20-29/30-39/40-49/50-59/60-65
3. Valmistumisvuosi: 1995-2000/2001-2006/2007-2012
4. Oppilaitos, josta olen valmistunut: Saimaan AMK/ Etelä-Karjalan AMK/jokin muu, mikä?
5. Suoritin koulutuksessani lastentarhanopettajankelpoisuuden: Kyllä/Ei

Työsuhteesta

6. Nykyinen työpaikka:
7. Työnimike:
8. Ryhmäni lasten ikäjakama:
9. Työsuhteeni on: vakituinen/määräaikainen/osa-aikainen/teen sijaisuuksia
10. Paikkoja, joissa olen työskennellyt varhaiskasvatuksen parissa valmistumiseni jälkeen, on ollut: 1/2/3/enemmän kuin 3
11. Olen toiminut lastentarhanopettajan tehtävissä: alle vuoden/1-3v/3-5v/yli 5v
12. Olen ryhmäni ainut lastentarhanopettaja: kyllä/ei

Jos vastasit edelliseen kohtaan **ei**, vastaa vielä seuraavaan kohtaan:

13. Toinen ryhmässä toimiva LTO on koulutukseltaan:

Sosionomi AMK

Varhaiskasvatuksen kandidaatti

Varhaiskasvatuksen maisteri

Lastentarhanopettaja

Sosiaalikasvattaja

14. Olen valmistumiseni jälkeen työskennellyt esiopetusryhmässä: Kyllä/Ei

Koulutuksessa karttuva osaaminen ja työelämän vaatimukset

Seuraavien kohtien tarkoituksena on selvittää, mitä osaamista tarvitset työtehtävissäsi. Arvioi asteikolla 1-5 (1=erittäin vähän, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin), kuinka paljon koulutuksesi on antanut sinulle valmiuksia seuraaviin työelämän vaatimuksiin eli sosionomien varhaiskasvatuksen osaamisalueisiin.

15. Eettinen osaaminen

Vastuullisena ja täysivaltaisena työyhteisön jäsenenä työskentely

Eettisten ristiriitojen tunnistaminen

Ammatillisten periaatteiden mukaisesti toiminen

Lapsiperheiden aseman näkyviin tuominen (edistämällä lapsilähtöisyyttä ja kasvatuskumppanuutta)

Tasa-arvoiseen toimintaan sitoutuminen (erilaisista taustoista tulleiden perheiden kanssa)

16. Asiakastyön osaaminen

Lapsen kasvun ja kehityksen havainnoiminen

Erilaisten lapsiryhmien ominaisuuksien havainnoiminen

Toiminnan muokkaaminen erilaisten ryhmien tarpeita vastaaviksi

Toiminnan suunnittelu ja toteutus lapsilähtöisesti

Lasten erityistarpeiden tunnistaminen

Pedagogisesti kehittävän toiminnan suunnitteleminen

Pedagogisesti kehittävän toiminnan toteuttaminen

Toiminnan arvioiminen pedagogisesta näkökulmasta

Lapsen leikin tukeminen ja edistäminen

Lapsen leikin ohjaaminen

Kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti toimiminen

Yhteistyön tekeminen vanhempien kanssa

Varhaisen puuttumisen ja huolen puheeksi ottamisen käytännöt

17. Palvelujärjestelmäosaaminen

Varhaiskasvatuksenlainsäädännön ja muiden säännösten tuntemus

Lapsien ja perheiden palvelujen tarpeen tunnistaminen

Perheiden ohjaaminen heidän tarvitsemiensa palveluiden piiriin

Verkostomaisen moniammatillisuuden hyödyntäminen

Lastensuojelulainsäädännön tuntemus

Ennaltaehkäisevän lastensuojelun lähtökohtien tuntemus

18. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen

Lapsi- ja perhepoliittisten tuntemus

Lapsikulttuurin ominaispiirteiden käyttäminen työssä

Lapsiperheiden osallisuuden ja kuulluksi tulemisen edistäminen

Lasten oikeuksien toteutumisen edistäminen yhteiskunnassa

19. Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen

Varhaiskasvatuksen työkäytäntöjen ja menetelmien arvioiminen

Varhaiskasvatuksen työkäytäntöjä ja menetelmien kehittäminen

Soveltavan tutkimuksen tekeminen työssä

Osallistuminen aluekehitystyöhön ja koulutuksen kehittämiseen

20. Toimitko lähiesimiehenä: kyllä/ei

21. Johtamisosaaminen

Jos toimit niin vastaa kokemuksesi perusteella, muuten arvioi koulutuksesta saamaasi osaamista.

Päätöksentekotaidot

Organisointitaidot

Ongelmanratkaisutaidot

Verkostoitumistaidot

Markkinointiosaaminen

Henkilöstöhallinnon johtamistaidot

Taloushallinnon johtamistaidot

Kasvatustyön toteutumisen edistäminen kasvatusyhteisönä

Arvioi asteikolla 1-5 (1=erittäin vähän, 2=vähän, 3=jossain määrin, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

22. Onko sosionomin koulutus mielestäsi vastannut varhaiskasvatuksen työelämän vaatimuksia?

23. Miksi?

24. Arvostatko itse omaa työtäsi?

25. Arvioi, minkä verran työpaikkasi muu henkilöstä arvostaa sosionomin osaamista?

26. Kuinka tarpeelliseksi koet sosionomin osaamisen varhaiskasvatuksessa?

27. Onko sosionomin paikka mielestäsi selkeä varhaiskasvatuksessa?

Vastaa seuraaviin kysymyksiin niille tarkoitettuun vastaustilaan.

28. Miten haluaisit kehittää työtehtäviäsi?

29. Miten näet tulevaisuudessa sosionomin sijoittuvan varhaiskasvatuksen työkentälle?

30. Missä tehtävissä/asioissa oman koulutuksesi tuoma osaaminen näkyy, (verrattuna muiden koulutuksen saaneiden ammattilaisten työhön)?

31. Minkä koulutuksesi sisällön koet erityisen hyödylliseksi työssäsi?

32. Tulisiko mielestäsi sosionomi (AMK) –koulutukseen lisätä joitakin osaamisalueita? Mitä?

33. Mitä muuta haluatte sanoa?